

KOMOLYAN SZÜKSÉGTELEN-E A KOMOLYZENE?!
KULTURÁLIS FOGYASZTÁSI MINTÁZATOK KÉT DEBRECENI KÖZÉPISKOLA
ÖSSZEHASONLÍTÁSÁBAN

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	3
2. A magyar társadalom és a kultúra általános viszonyrendszere.....	6
2.1. A kultúra értelmezése, definiálása.....	7
2.2. A kultúra dimenziói, típusai.....	11
3. A társadalom rétegzettsége a kultúra szempontjából.....	14
3.1. A társadalomban fellelhető kulturális csoportok.....	15
3.2. A kultúra kutatás hazai eredményei.....	17
4. Két debreceni középiskola diákjainak kultúrafogyasztási szokásainak összehasonlító vizsgálata.....	19
4.1. A család és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései.....	23
4.2. Az iskola és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései.....	34
4.3. A kortárs csoportok és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései.....	43
4.4. A média és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései.....	51
5. Összefoglalás.....	58
6. Bibliográfia.....	60
7. Táblázatjegyzék.....	63
9. Melléklet.....	65

1. Bevezetés

A 2008-as gazdasági világválság mai napig érezteti hatását mind gazdasági mind társadalmi területen.

A kultúra alapvetően meghatározza egy ország arculatát, gondolkodásmódját. A kultúrafogyasztás növekedésével erősödik a társadalom belső összetartó ereje, gazdasági és társadalmi kiegyensúlyozottsága, ami hosszútávon gazdasági fejlődést indukál. A Kapitány páros szerint a kultúrának aktív terjesztésre van szüksége, mert akár a társadalmi, akár a gazdasági fejlődésnek, ez a kulcsa. Társadalmi cél a kultúra életben tartása, mert az élő kultúra a társadalom és a gazdaság motorjaként funkcionál. Ezt az álláspontot osztja Beke Pál is, melyet *A közösségi művelődés kívánatos szervezete* című tanulmányában fejtett ki. Ennek legfőbb forrása az oktatás (Kapitány 2009). Természetesen az oktatás nagyban függ az ország, ezáltal a társadalom politikai, pénzügyi és gazdasági helyzetétől.

Egy jól működő oktatás képes segíteni abban a nem kis jelentőségű feladatban, hogy a kultúra fontos területeit összhangba hozza, és minden társadalmi réteg számára elérhetővé tegye. Magyarországon egyre jobban elhatárolódnak egymástól a társadalmi csoportok, és egyre inkább szélsőségesse válnak. A legelterjedtebb társadalmi rétegződés csoportosítása szerint van egy felső, elit osztály, akik tehetősek, és lényegében zavartalanul tudnak élni. A kulturális fogyasztás vizsgálatánál maradvá elmondható, hogy ők azok, akik megengedhetik maguknak a legjobb helyekre szóló koncert vagy színház jegyeket és bérleteket, akik gond nélkül részt tudnak venni kiállítás megnyitókön, és akár még vásárolnak is egy-egy híresebb alkotást. Náluk a kultúrafogyasztás megjelenik mint turisztikai jelenség is. Ők azok, akik legtöbbször a kulturális összejöveleteken való részvételt státuszsimbólumként kezelik, és nem feltétlenül azért látogatnak el egy komolyzenei koncertre vagy egy színházi előadásra, mert valóban érdeklődőek, és művelődni szeretnének.

Ezzel szemben van egy középréteg, akik már jóval szűkösebben élnek. Ez a csoport már jobban meggondolja, hogy mire költi a keresetét, hogy milyen rendezvényekre látogat el, vagy hogy merre utazik, ha egyáltalán módjában áll elutazni akárhová is. Ez a csoport egyre inkább szűkül, viszont a társadalom gazdasági szélsőségek irányába halad többek között a gazdasági válság hatásai miatt, ami azt jelenti, hogy lesz egy tehetősebb elit, és egy marginalizálódó elszegényedett réteg. Ez a réteg napjainkban már jelen van, számuk országszerte csak nő. Számukra szinte elképzelhetetlen, hogy bármiféle kulturális eseményen

részt vegyenek. Ennek az a veszélye, hogy mivel ez a csoport csak növekszik, az nem csak a mindennapokra, hanem az ország jövőjére is hatással lesz. Ezeknek a családoknak a gyermekeik olyan körülmények között nőnek fel, hogy kimarad életükből egy fontos szocializációs tényező, a kultúra. Ez pedig egyet jelent a tájékozatlansággal, a beszűkült látókörrel, az érdektelenséggel, a céltalansággal, a morális elmaradottsággal. Ha pedig tovább gondoljuk ezeket a tényezőket, akkor világosan láthatjuk, hogy ennek súlyos következményei lesznek és már vannak a társadalmunkra nézve; ez pedig nem más, mint a munkanélküliség, a képzetlenség, az intelligencia hiánya, és a demoralizáltság.

Dolgozatom azt a célt szolgálja, hogy bemutassa a kulturális javak fogyasztásának egyenletlenségeit. Az eddigi tapasztalatok negatív tendenciát mutatnak. Gázsó Ferenc 2001-ben a *Mit tehet az iskola?* című tanulmányában már kifejti, hogy az ország oktatási rendszere képtelen a társadalmi esélyegyenlőtlenségek enyhítésére (Gázsó 2001). Továbbá Szent-Györgyi Albert is hangsúlyozza az oktatás jelentőségét, melyet egy vele készített beszélgetésből tudunk meg (Győri 1973). A volt oktatási és kulturális miniszter, Dr. Hiller István 2006-ban közreadta a *Kulturális modernizációs programját*, melyben hosszan kifejti egyik stratégiai célját, melyben a kulturális esélyteremtést fogalmazta meg (Hiller 2006). Látható, hogy már hosszú ideje fennáll a szóban forgó probléma.

Ebben a rohanó és egyre csak gyorsuló világban érezhető, hogy mennyire kevés idő jut a szórakozásra. Én ezen a fogalmon belül is, a magasabb szintű szórakozást szeretném előtérbe helyezni. Nem egyszerűen időtöltésként fogom fel, hanem a művelődés eszközeként. A legtöbb ember számára azonban a kultúra megfizethetetlen, ebből kifolyólag kimaradnak a művelődés eme formájából. Ezen szeretnék változtatni valamilyen módon. A megoldáshoz vezető út megtalálásához négy terület, a család, az iskola, a kortársak és a média szerepét vizsgálom a fiatalok életében a kultúrafogyasztásra gyakorolt hatásuk alapján.

A dolgozat első, elméleti részében a kutatás során használt definíciókat és meghatározásokat tisztázom, úgymint a kultúra fogalmát, annak területeit és ágazatait, az általam használt társadalmi csoportok értelmezési keretét, a kultúra és a társadalom rétegeinek viszonyrendszerét. A kulturális javak fogyasztásán belül a klasszikus és a modern kultúrafogyasztással foglalkozom mélyebben, illetve a klasszikus kultúra két ágazatával, a komolyzenei koncertek és a színházi előadások látogatottságával. A fogalmak helyes használata érdekében számos kutató és tudós értelmezését és megfogalmazását vetem össze.

Az empirikus egység a célcsoportomat képező középiskolás fiatalok és a már említett négy befolyásoló terület összefüggéseit vizsgálom a kultúrafogyasztás szempontjából. Nyilvánvaló, hogy ez a témakör igen sokrétű és rengeteg befolyásoló tényezőtől függ a felmerülő problémák megoldása. Viszont szeretnék azzal a lehetőséggel élni, amely a Kapitány páros szerint mindannyiunknak megadatott; az, hogy ha valaki rendelkezik kellő elszántsággal arra, hogy a maga lehetőségeihez mérten beavatkozzon a kultúra alakításának érdekében a változtatások folyamataiba, az tegye meg, s váljon aktív részesévé (Kapitány 2009).

2. A magyar társadalom és a kultúra általános viszonyrendszere

Ha a társadalom és a kultúra összefüggéseiről és viszonyrendszeréről akarunk beszélni, mindenekelőtt tisztáznunk kell az alapvető fogalmakat. Az alapos körbejárás érdekében feltétlenül szükséges több oldalról, több nézőpontból is megvizsgálni a területet. Ennek legjobb kiindulási pontja akár magának a „kultúra” szó eredetének a vizsgálata.

A „kultúra” szót számtalan jelenséggel kapcsolatban szoktuk használni. „Maga a kifejezés a latin „colore” igéből származik, amelyen eredetileg a föld megművelését értették” (Kiszely 2010:156). Később kezdett egy metaforikus jelentést kapni, mely értelmében valaminek a kiművelésére, jobbítására kezdték el használni. Az igazán döntő jelentésváltozás Cicerónál történt (Kr. e. 106-43), Tusculanae Disputationes című művében az iskolázatlan lelket a megműveletlen földhöz hasonlítja. Így jut a mai megfogalmazáshoz: „cultura [...] animi philosophia est” – a filozófia a lélek művelése (Márkus 1992).

Raymond Williams kultúrakutató a kultúra definíciójának három lehetséges változatát különbözteti meg vonatkoztatási kerete szerint (Kiszely 2010). Eszerint van ideális, dokumentális, illetve társadalmi kultúra. Az ideális felfogás többnyire megegyezik azzal az értelmezéssel, amit később már magaskultúrának nevezünk. Összefoglalva ez a felfogás olyan tudományos és művészeti munkákat tartalmaz, melynek alkotói magasrendű teljesítményképességgel rendelkeznek, és a művek létrehozásához és mondandójuk közléséhez egyfajta „kódot” alkalmaznak. Ezen alkotások felfogásához, megértéséhez már magas szintű tudás és intelligencia szükséges, és ami a legfontosabb, hozzáértés és jártasság kell, így ehhez a fajta kultúrához csak egy szűk réteg férhet hozzá (Kiszely 2010).

A dokumentarista megközelítés már gazdagabb az előző verziónál. Ide mindenféle ember által létrehozott alkotás besorolható, köztük a tömegkultúra néhány olyan alkotása is, mely a magaskultúra keretei között nem férne meg. Ha egy személyre vonatkoztatunk, akkor azt jelenti, hogy az adott személy tényleges tudását, a külvilágról szerzett ismeretanyagát jelentik (Kiszely 2010). Az értelmiségi, kulturált ember megfogalmazás széles skálán mozog, mert már beleértjük azokat az ismereteket is, ami a celebek életét érinti, a bulvársajtó anyagát, a külföldi szappanoperák ismeretét, de klasszikus értelemben lehet-e kulturáltnak és értelmiséginek tekinteni?

Végül a harmadik értelmezése, a társadalmi vagy antropológiai vonatkozás szerint,

már nem lehet elkülöníteni a kultúrát kézzelfogható emberi alkotásokra. Itt a kultúra „mindazon ismeretek összességére utal, amelyek egy adott társadalom összetartozását és fennmaradását megteremti, vagyis azokra a különböző normákra, szokásokra és tradíciókra, amelyek alapján az észlelhetően eltérő környezetben szocializálódott emberekről azt szoktuk mondani, hogy más a kultúrájuk” (Kiszely 2010:158).

Mai értelemben Williams harmadik felfogása az elfogadottabb. A legtöbb ember erre az értelmezésre asszociál, amikor meghallja a kultúra szót. Úgy vélem, hogy mind a három megközelítés nagyszerű, és ez is jól szemlélteti a kultúrának a sokrétűségét, és azt, hogy sokféle megközelítése van, de mind megállja a helyét a maga nemében és értelmében.

A továbbiakban még mélyebben foglalkozom a kultúra értelmezésével, dimenzióival és rétegeivel. Egy összefoglaló gondolatot idéznék Kiszely Mártától, mely előre vetíti a dolgozatom lényegét, célját s egyben mottóját: „A kultúra közvetítő szerepének komoly funkciója van abban is, ahogy az egyéni döntések, értékpreferenciák és az azoknak megfelelő viselkedések működnek, továbbá indulataink és érzelmeink adekvát kezelésében, és a céljaink eléréséhez nélkülözhetetlen konfliktuskezelés, önérvényesítés és meggyőzőerő elsajátításában” (Kiszely 2010:166-167).

2.1. A kultúra értelmezése, definiálása

A kultúra, a kulturális fogyasztás, a kulturális élet témaköre igen összetett és bonyolult. Sok szegmense van, ami meghatározza ezeket, de e dolgozat keretei között nem tudok behatóan átvizsgálni minden egyes összetevőt, alkotó és befolyásoló tényezőt. Így a teljesség igénye nélkül szeretnék felvázolni egy átfogó képet.

A kultúra szót rengeteg kontextusban szoktuk használni hétköznapijainkban. Ezért is nehéz definiálni ezt a fogalmat, mivel igen rugalmasan illeszkedik a szó használóihoz és a szöveggörnyezethez. Legtöbbször a kultúra kifejezést és az ebből a tőből eredeztethető szavainkat, például azt hogy kulturált, az általános műveltségre, az általános társadalmi normákra, a többség által elfogadott magatartásszabályokra, viselkedésformákra, valamennyi művészeti ág alkotásaira (például irodalmi, képzőművészeti, előadó-művészeti, filmipari vagy színházi alkotásokra) használjuk, de ugyancsak ezzel a jelzővel illetjük még a népi, nemzeti hagyományainkat is, továbbá az öltözködéssel, lakberendezéssel, gasztronómiával, turisztikával is összefüggésbe hozzuk a kultúra kifejezést, illetve a növényvilággal és az

állatvilággal is (Németh 2008). Természetesen nem szabad kifelejteni a felsorolásból a mezőgazdasági, ipari, vagy akár a politikai kultúrát sem. Látható, hogy hány és hány összetevője van és hányféle összefüggésbe lehet ezt az egyetlen szót alkalmazni.

Számtalan szakirodalom próbálta már megfogalmazni, hogy mit is nevezünk kultúrának. Antalóczy (2009) a [Vész]jelzések a kultúráról című tanulmánykötetben a következőképpen foglalta össze: „A természethez való viszonyunk, épített környezetünk, a tudományok, a művészetek, a társadalmi együttélés szabályai, a társadalmi rend, amiben élünk, az egyedek, csoportok közti együttélés szabályai, a korosztályok közti viszony, a nemek közti viselkedés, tehát a közösség szociális szerkezete, a különböző kulturális mintákhoz való viszony, az, hogy mit tartunk szépnek, becsületesnek vagy jónak stb., mind-mind a kultúra fogalomkörébe tartozik” (Antalóczy 2009:10). Ez a definiálás igen jól érzékelteti, hogy mennyire szerteágazó és mennyire jelen van a kultúra a mindennapi életben. Csányi Vilmos szavaival élve „A kultúra teszi az életet élhetővé, ad célt, irányt, elégedettséget, bölcsességet az embernek” (Csányi 2005:22). Ez a gondolat kifejezi mindazt, amit valójában a kultúra jelent és hordoz önmagában. A kultúra valóban ennyire sokrétű. Ha az emberek csak úgy fogják fel mint kikapcsolódási tényezőt, már ebben az esetben is elmondhatják, hogy élhetőbbé teszi mindennapjaikat. Mindenkinek mást jelent a kikapcsolódás, épp ezért nem nevezném ezt a kultúra szoros szinonimájának. A lazítás, a kikapcsolódás élménye járulékos jó mindamelllett amit a kultúra adhat a fogyasztóinak. Ebben az esetben az életet leginkább elviselhetőbbé teszi, és nem abban az értelemben lesz élhetőbb, mint amit számomra jelent. Ezt a későbbiekben bővebben kifejtem.

Ebben a kontextusban, amelyben Csányi leírást ad a kultúra mivoltáról, arra enged következtetni, hogy itt sokkal mélyebb jelentést tulajdonít a kultúrának, mellyel magam is egyetértek. Az, ha valami élhetőbbé teszi az életet, célt és irányt ad, egy olyan mozgatórugóról, egy olyan erő jelenlétéről tanúskodik, amit nem szabad figyelmen kívül hagyni. Minden egyes nap tenni kell ennek érdekében, hogy a fent leírtaknak csak egy apró szegletét magáénak érezze a halandó ember. Fontos, hogy a társadalom lépést tartson vagy ha úgy adódik felzárkózzon azokhoz a nemzetekhez, vagy társadalmi csoportokhoz, esetleg csak egy-egy személyhez, akik sokkal fejlettebbek nála azért, hogy könnyebben vagy hatékonyabban megvalósítsa vágyait. Ez a felzárkózás vagy lépéstartás adhat illetve ad célt és mutat irányt az életben. Véleményem szerint ha a társadalom vagy annak legalább egy hányada több esetben választaná a nehezebben járható utat, akkor sokkal értékesebbnek

érezne magát. Emellett rengeteg tapasztalattal gazdagodna, a megpróbáltatások és nehézségek ellenállóbakká tennék, ezáltal sokan bölcsebbek lennének és elégedettebbek az életükkel.

Köztudott, hogy a tapasztalat nem mindig azt mutatja, hogy mindaz ami körülvesz értékelhető és valamire tartható. Egyre többen választják a könnyebb utat, ami lassan odavezet, hogy élhetetlen és sivár lesz az életük. Ebből következik, hogy az ország eljut arra a színvonalra, vagy mondhatnám úgy is, hogy visszaesik, hogy már nem az lesz a cél, hogy egy magasabb, kulturáltabb társadalmat hozzon létre, hanem csak annyi, hogy egyáltalán valamelyest fogékonnyá tegye a felnövő nemzedékeket bármiféle magasabb, és értékesebb kultúra iránt.

Természetesen nem szabad afelett elsiklani, hogy minden kultúra, gondolok itt a különböző országok, népek, nemzetek és generációk kultúrájára, egymástól eltérő lehet bizonyos pontokon, vagy éppenséggel teljes egészében, de önmagába véve mindegyik összetett és egy szerves rendszert képez, melyet nem lehet ide-oda felelőtlenül változtatni. A különféle kultúrák maximum csak egymáshoz képest tekinthető elmaradottnak, vagy lemaradottnak, de az sem célravezető, ha elkezdünk a sajátunktól egy teljesen más irányba fordulni a pozitív fejleményeket várva. A legjobb megoldás épp ennek az ellenkezője, tehát az, ha a már meglévő kultúránkat fejlesztenénk és építenénk tovább annak megfelelően, hogy mi kedvez az országnak és társadalmának szempontjából (Kapitány 2009). Ezt a gondolatmenetet erősítik meg Veres Péter szavai: „A népek és kultúrák nem zárt egységek, nem önmaguktól termékenyülnek és növekednek, hanem egymásba folynak, határértékeik összemosódnak és átcserélődnek, s így termékenyítik örökké egymást, hol pozitív egymásba hatolással, hol negatív visszazárkózással” (Veres 1940:56).

Joggal tehetjük fel a kérdést, hogy mire is jó a kultúra, s hogy mit is jelent valójában? Legtöbbünknek a kultúra, vagy a művelődés egyet jelent a szórakozással, pihenéssel, kikapcsolódással, elvonatkoztatással a hétköznapiaktól, a munkától. A Mire jó a kultúra? tanulmánykötet ezt a következőképpen fogalmazza meg: „[...] a közfelfogás és vele együtt a konvencionális értelmiség, sőt tudományos gondolkodás úgy tartja, hogy voltaképpen csak megpihenést, vigasztalást, elvonatkoztatást, rekreációt, esetleg némi tanulságot nyújtó halványabb társa az élet „komolyabb” oldalainak: a munkának, a gazdaságnak, a létfenntartásnak, a társadalom fenntartásának” (Vitányi 2010:8). Részben egyetértek a megállapítással, de részben nem. Csányi valamivel több értéket és jelentőséget tulajdonít a

kultúrának, mint ahogy én is. Nem gondolom azt, hogy csak egy halványabb társ lenne az életben. Azt nem állítom, hogy erőteljesebb az úgy nevezett „komolyabb” oldalnál, de egyenrangúnak már mondanám. Épp annyira fontos a kultúra, a műveltség egy ember életében, mint a munka és az állandó létért való küzdelem. Igaz, sokszor becsülik alá a kultúra jelentőségét. Álláspontom megerősítése érdekében Vitányi egy igen frappáns gondolatát idézném: „Nem abból kell kiindulni, hogy mennyi pénz kell a kultúrához, hanem hogy mennyi kultúra kell a pénzhez” (Vitányi 2010:11). Tehát, hogy mennyi kultúra, műveltség kell „a meglévő források ésszerű felhasználásához, gazdasági fejlődésünk feltételeinek megteremtéséhez” (Vitányi 2007:128).

Számos kutató, többek között Antalóczy, Füstös, Hankiss, Vitányi, Kuti vagy Agárdi, kutatásaik, felméréseik, vizsgálódásaik alapján kimutatták, hogy az emberek többsége a kulturális szegmensek alapján való művelődést teljesen egynek gondolja a szórakozással, a szabadidős tevékenységekkel, aminek időhiány miatt nem tud eleget tenni. Az időhiányt pedig a munkával hozzák összefüggésbe, holott maga a munkahely is egy kultúrafogyasztásra alkalmas színtér lehetne sokak számára. Rengetegen vannak azok, akik beleszürkülnek a hétköznapiakba, és nem veszik észre a lehetőségeiket maguk körül, és itt már nem is csak a művelődési lehetőségekről lehetne beszélni.

Helyén valónak gondolom azt a szemléletet, mely szerint egy kultúra tükrözi az adott társadalmat. Három ehhez kapcsolódó gondolatot szeretnék megosztani. Az egyik Raymond Williams, Stuart Hall, E. P. Thompson munkásságáról ad tanúbizonyságot, mely szerint ők „abból indultak ki, hogy a társadalom valóságos helyzetét csak a kultúra elemzésén keresztül lehet megérteni” (Vitányi 2010:8). A következő Talcott Parsons gondolata, mely szerint „a kultúra pusztán a „társadalom tükröződése”” (Vitányi 2010:9). A harmadik pedig T. S. Eliot szemlélete, tehát az, hogy a „kultúra az, amely az emberi egyedek együttlétét társadalommá teszi” (Vitányi 2010:9). Úgy gondolom, hogy mindhárom felfogásban van igazság. Az tény, hogy a kultúra, ami egy országban uralkodik, vagy akár többféle kultúra, az tükrözi az adott társadalom létét, gondolkodásmódját, életszínvonalát, értelmiségét. Viszont arról nem szabad megfeledkezni, hogy az uralkodó, jelenlévő kultúrát, s annak alakulását nem lehet egyszerűen csak a társadalomtól függővé tenni. Hiszen magát a társadalmat még rengeteg tényező alakítja ami így a kultúrára is hatással van. Bár azt nem vitatom, hogy ez fordítva is igaz, azaz hogy a kultúra is befolyásolja a társadalom alakulását. Egy ország helyzete mondanom sem kell, hogy milyen mértékben függ a bel- és külpolitikájától, pénzügyi és gazdasági helyzetétől, és

ezáltal a kulturális illetve társadalmi viszonyaitól. Ezek a mozgatórugói egy államnak.

Ha visszaidézzük a Vitányi gondolatot, akkor rá döbbenhetünk, hogy mennyire tükrözi az ország helyzetét. Eljutott arra a szintre, hogy jórészt vagy már teljes egészébe mindent a pénz és az anyagi jólét mozgat. A legtöbb egyén és család a kultúrát, a kulturális javak fogyasztását, a művelődést, legyen szó akár klasszikus vagy modern kultúrafogyasztásról, luxusként tartja számon, és erről mond le a leghamarabb anyagi megfontolásból. Talán gyermekeiket még próbálják és képesek bent tartani ebben a körben, de saját maguktól ezt vonják meg legelőször. Sokan arra kényszerülnek, hogy minél több munkát vállaljanak magukra a családjuk eltartása végett, és természetesen azért, hogy eddigi életszínvonalukat valamelyest megőrizték és fenntartsák. Természetesen ezzel semmi gond nincs, viszont azzal már igen, hogy mindez a rengeteg erőfeszítés rengeteg lemondással, önsanyargatással, beszüküléssel, elfásultsággal érhető csak el, illetve ezzel jár együtt. Ismételten csak a Csányi gondolathoz tudok visszatérni, hogy a kultúra lehetővé tesz egy élhetőbb életet. Véleményem szerint arra kell gondolni elsősorban, hogy azért van szüksége minden egyes embernek a kultúrára, legyen szó klasszikus vagy modern kultúráról, hogy ne váljon élő robottá. Azért, hogy pallérozza az agyát, elméjét, hogy ápolja, gyógyítsa szellemét és lelkét, továbbá, hogy értékes és teljes életet élhessen, majd példát mutasson utódainak egy olyan életvezetésről, amely előrébb viheti az országot. Ezért is tudok egyetérteni a Kapitány páros gondolatmenetével, miszerint az elsődleges cél nem az, hogy a kultúra terjedjen, hanem az, hogy éljen, mert amikor él, akkor terjed is (Kapitány 2009). De ahhoz, hogy mindez megvalósuljon ahhoz az kell, hogy minél több ember aktív részesei, alkotói, résztvevői, művelői, és többek között továbbadói legyen ennek.

2.2. A kultúra dimenziói, típusai

Ezen a fejezeten belül elengedhetetlen, hogy a kultúra értelmezéseinek kívül ne értelmezzük annak típusait.

Ha felmerül a kultúra kifejezés akkor egyből következhetne egy kérdés is, hogy milyen kultúráról van szó. Most a kultúrának a két dimenziójáról, a tág és a szűk értelemben vett kultúrát értem ez alatt. Azok, akik ebben a témában kompetensek mind egyetértettek abban, hogy fontos azt hangsúlyozniuk újra és újra, hogy a kettő nem létezhet egymás nélkül, illetve hogy egy társadalom kultúrához való viszonyát nem elegendő a szűk értelemben vett

kultúra alapján jellemezni (Kapitány 2009). Felmerül a kérdés, hogy akkor mit is nevezünk tág és szűk kultúrának.

A tágabb értelmű kultúra foglal magába mindent. Ezen a kultúrán „az egész társadalmi létnek a társadalmat összefogó szellemi dimenzióját értjük” (Kapitány 2009:18). Ebbe beletartozik minden, ami befolyással van az emberi társadalom kulturális életére; legyen szó művészetekről, iparról, mezőgazdaságról, politikáról, vallásról, magatartásformákról, viselkedéskultúráról, technikai kultúráról, multimédiás kultúráról stb. Ha ebben az értelemben szeretnénk a kultúrát jobban megismerni, feltárni, akkor fontos megvizsgálni az emberek hétköznapijait is, mindennapi szokásaikat, öltözködésüket, viselkedésüket, magatartásformájukat, vallási, politikai nézetüket, művelődési és szórakozási módjaikat, családi életüket, munkájukat, életstílusukat. Ezekből az adatokból nyerhetünk teljes betekintést egy adott ország kultúrájába.

A szűk értelemben vett kultúra ennek csak egyes szegmenseit, tevékenységeit tekinti kultúrának. A közhiedelem ezt a kultúrát az elit osztály privilégiumának szokta hinni, ebből kifolyólag magas vagy elit kultúrának szokták emlegetni a szűk értelemben vett kultúrát. Itt az irodalmat, képzőművészeteket, előadó-művészeteket, zenét, könyvet, filmipart, színházat, médiát, internetet, a technikai világot és egyes szórakozási formákat tekintjük kulturális tényezőnek (Kapitány 2009). Ennek a szűk kultúraértelmezés létrejöttének funkciója nem más, mint hogy „sűrítetten ábrázolja és közvetítse a tágabb értelemben vett kultúra állapotát, jellegét, legfőbb problémáit és konfliktusait” (Kapitány 2009:21).

Ezen két dimenzió feltérképezése mellett a dolgozat szempontjából számottevően fontos tisztázni, hogy a sokféle kultúra tipizálásokból melyiket preferálom.

Sokan magas vagy elitkultúrát, illetve tömeg vagy populáris kultúrát szoktak használni. Sain Mátyás *A kultúra helyzete a terület- és vidékfejlesztésben* című tanulmányában is a magas vagy elitkultúra kifejezéseket használja (Sain 2007). Vitányi Iván *A kulturális magatartás hét fajtája* című írásában például, ugyancsak a magaskultúra és a populáris kultúra fogalmakat forgatja (Vitányi 2007). Én viszont ezen kifejezések helyett mást fogok használni, úgy mint a klasszikus és a modern kultúra szavakat olyan értelemben véve, hogy milyen formában művelődnek az egyének. A klasszikus kultúra kifejezés a magas vagy elitkultúra szavakat fedi le olyan értelemben, hogy a művelődésszerzés klasszikus, hagyományos formáit veszik igénybe. Ezért tartozik ide például a komolyzene, a színház, a képzőművészet, az

olvasás stb. A modern kultúra viszont a tömeg vagy populáris kifejezéseket foglalja magába azért, mert a kulturális javakat új, modern, nem hagyományos értelemben fogyasztják. Ebből kifolyólag sorolom ide például a könnyűzenét, a mozit, az internetet. A fogalom használat nem arra utal, hogy milyen szintű műveltséget szerez az illető. Nem aközött tesz különbséget, hogy például a komolyzenének vagy a könnyűzenének van magasabb kvalitása.

A magaskultúrát az általános műveltséggel szokták egyenlőnek tekinteni. Vitathatatlan, hogy magas műveltségi szinttel rendelkezik az, akinek kiterjed a figyelme és az érdeklődése az aktuális kulturális és tudományos eseményekre és műalkotásokra, aki kellően tájékozott ezekről az értékekről, természetesen az eredeti nyelven, aki jártas a történelemben, kifinomult és letisztult érték és ízlésvilággal rendelkezik. Ennek a klasszikus kultúrának a teljes körű megismerésére manapság viszont már nincs elegendő időkeret. A tények birtokában tudjuk, hogy egy teljes emberöltőnyi idő is kevés lenne mindezeknek a beható megismerésére. Épp ezért „az általános műveltség megengedőbb felfogásban az egyéni ízlésnek megfelelő, aktuálisan folyó kulturális élet iránti pusztá fogékonysággal, nyitottsággal és a – körülbelül az általános iskolai tananyaggal megegyező szintű - tájékozottsággal esik egybe” (Kiszely 2010:159). Egy átlagember azt is klasszikus kultúrának tekinti, illetve magasán műveltnek, ha valakinek meg van a tudása és képessége ahhoz, hogy játsszon egy hangszeren, vagy fessen akár egy képet, vagy képes legyen megalkotni egy képzőművészeti alkotást, vagy akár létrehozzon egy elméleti produktumot.

Ezzel szemben a modern kultúra más irányt képvisel. Az elnevezés arra enged következtetni, hogy szemben az klasszikus kultúrával, ez egy sokkal nagyobb és szélesebb réteget ér el. Ebből következik, hogy ez a kultúra típus sokkal könnyebben és egyszerűbben fogyasztható mint az előbbi. Viszont joggal gondolhatjuk azt, hogy ezáltal nem hordoz sokszor annyi értéket. Túlnyomó többségben ahhoz, hogy sokak számára érthető és emészthető legyen, lebutított, primitív és egyértelműsített verziót kapnak azok, akik ezt a formáját választják a művelődésszerzésnek. Mindennapjaink során számtalan olyan hellyel találkozik az ember illetve fordul meg, ahol önkéntelenül is kulturális javakat fogyaszt, illetve pont ennek céljából jár oda. A kulturális élet magától értetődő szereplői az iskolák, könyvtárak, könyvesboltok, színházak, hangversenytermek, bárók, klubok, de a templomoktól kezdve az összes ember alkotta létesítmény (Kiszely 2010).

Végezetül Belinszki Eszter szavaival élve: „A társadalomra vonatkoztatott

kultúrafelfogás szerint a kultúra mint az életforma leírása, értékek és normák megnyilvánulása nemcsak művészi alkotásokban, de a mindennapok intézményesült vagy rutinizált cselekedeteiben is megfigyelhető. Ez az antropológiai kultúrafogalom, mely szerint a kultúra tulajdonképpen a teljes életforma (the whole way of life) [...]” (Belinszki 2000).

3. A társadalom rétegzettsége a kultúra szempontjából

Ebben a fejezetben felvázolom, hogy milyen módon rétegződik társadalmunk a kultúra szempontjából, majd már meglévő adatokat felhasználva szemléltetem, hogy milyen módon és milyen mértékben vesznek részt a kulturális életben.

Korábban már említésre került, hogy a 2008-as gazdasági világválság Magyarországon is érezteti hatását. Sok család került nehéz helyzetbe emiatt. A társadalmi különbségek csak fokozódnak. A legszembetűnőbb differenciálódási elv az anyagi háttér. Leginkább ez határozza meg egy család életszínvonalát. A társadalom sosem volt homogén egésznek tekinthető. A legtöbben csak alsó, középső és elit osztályt különböztet meg. Kolosi Tamás és Róbert Péter egy 2003-as felmérés adatai mentén öt csoportot különböztetett meg. Részben a foglalkozási pozíció, részben a társadalmi státushierarchiában elfoglalt helyzetük alapján. Ezek az „elit”, a „felső középosztály”, a „középosztály”, a „munkásosztály” és a „depriváltak” osztályok voltak (Kolosi 2004).

Egy későbbi, 2005-ös felmérésben Jelenfi Gábor, Rosta Gergely és Tóth Zsolt viszont már hét csoportot különböztetett meg sztenderdizált státuszdimenziók alapján. A hét klaszter a következő: „fiatal elit”, „exintegrált elit”, „vidékiek aktív közép”, „fiatal városias közép”, „urbánus alsó-közép”, „inaktív alsó”, és „depriváltak” (Jelenfi 2005). Mindkét csoportosításban észrevehetők a közös rétegek, amik a már említett alsó, középső és elit osztályok. A felmérés adataiból kitűnt, hogy (ahogy azt majd a továbbiakban is látni lehet majd) a többségben levő alsó osztály fogja fogyasztani leginkább a modern kultúrát, míg a legvékonyabb réteg, az elit, a klasszikus kultúra fogyasztása mellett teszi le a voksát. A középréteg pedig vegyesen, hol kisebb hol nagyobb mértékben fogyasztva az egyiket és a másikat, de nagyobb részük inkább a modern kultúrát, a multimédia által kibocsátott kultúrát fogja előnyben részesíteni.

3.1. A társadalomban fellelhető kulturális csoportok

Tanulmányaim és kutatásom során a társadalom rétegeinek csoportosításának témakörében találtam hármass csoportosítást is, de volt olyan is, ami differenciáltabban vázolta fel az osztályokat, ahogy azt az előbb is láttuk. A számomra a Csepeli és Prazsák -féle hármass csoportosítás definiálása a legideálisabb a szemléltetéséhez.

A kutatópáros munkája során a következő rétegeket különítették el (Csepeli 2010).

1. táblázat: **Kulturális csoportok**

Név	Jellemző	Arány
„Fekete sereg”	kulturális sivatagban élnek, érdektelenek	61,1%
„Kulturális nomádok”	kulturális ingerekre éhesek, de befogadásuk ne okozzon nehézséget	22,6%
„Kulturális elit”	teljesen kihasználják a kulturális piac kínálta lehetőségeket	16,3%

(Forrás: Csepeli, Prazsák 2010)

A legnagyobb csoportot a „fekete sereg” alkotja a maga 61%-ával. Az eddig elvégzett kutatások eredményei is mind arra mutattak, hogy egyre jobban érdektelenebbé válik a magyar társadalom a kultúra bármiféle ága iránt. Itt már nem csak a klasszikus, komolyabb ágazatról van szó, hanem már a könnyedebb művelődési fajták sem keltenek érdeklődést a fogyasztókban. Igen találónak vélem a csoport elnevezését. Hüen tükrözi az érdektelenséget, amit ez a réteg képvisel. A sereg szó pedig igen szemléletes megnevezése ennek a tömegnek. Azt is kifejezi ezzel, hogy mint egy egész hadsereg, csak a parancsra várva hömpölyög a kietlenségben. Azok tartoznak ebbe a csoportba, akik javarészt ki se mozdulnak a négy fal közül, és kénytelenek a tömegkommunikáció többnyire lebutított, egyszerű, primitív, manipulatív szolgáltatásaival megelégedni. „Ők a magyar kultúra fekete serege, akik kulturális sivatagban élnek, mit sem tudván arról a rendkívül gazdag kulturális környezetről, melyet a színházak, kiállítótermek, fesztiválok, könyvtárak, könyvesboltok jelentenek, nem is beszélve a saját kreativitás adta lehetőségek felfedezéséről és kiaknázásáról. E csoport tagjai gyakorlatilag semmiféle művészettel kapcsolatban nem érdeklődnek [...]” (Csepeli 2010:131). Mindeközben arra is gondolni kell, hogy ennek a rétegnek a tagjai ugyanúgy családot fognak alapítani, ezáltal és a csoport nagysága által, a felnövő nemzedék túlnyomó többségét ők

fogják felnevelni és újabb generációkon keresztül fog ez az életmód öröklődni, így egyre kevesebben, már most érzékelhetően kevesebben lesznek azok, akik aktívan részt vesznek az ország kulturális életének javításában. Amit még fontos megemlíteni ezzel a problémával kapcsolatban az az, amire a szerző páros rávilágított, hogy ez a hatalmas létszám mekkora kihívást jelent azok számára, akik bővíteni akarják a kulturális piacot. „Az egész társadalom mentális jólétét [...] fenyegeti, ha a lakásuk falai közé bezárt tömegek nem lesznek képesek kilépni a kulturális piac színtereire, ami az egyedüli lehetőséget adhatná számukra jelenlegi létük nyomorúságos dimenzióinak meghaladására” (Csepeli 2010:131).

A következő csoport a „kulturális nomádok”. Ez a csoport már jóval kisebb tömeget képvisel, mindössze 23%-ot. Ők a középső osztály, akik már, ahogy nevük is utal rá, kulturális ingerekre éhesen kimozdulnak a lakásból, viszont csak válogatva vesznek részt a kulturális színtereken. Természetesen leginkább ott, ahol a kulturális tartalmak befogadásához és feldolgozásához nem kell semmiféle erőfeszítést tenni és nem okoz nekik gondot. Tehát ez a csoport legalább már részt vesz valamilyen minőségű és jellegű kulturális színtéren, de ők sem a tipikus klasszikus, komoly műfajok kedvelői. Továbbá ők maguk sem végeznek művészeti tevékenységet. „Visszafogott kulturális érdeklődés és fogyasztás jellemzi ezt a csoportot” (Csepeli 2010:131). A „nomád” kifejezés nekem azt is tükrözi, hogy ez egy olyan csoport, aminek még fejlődnie kell, és meg kell tanulniuk, s ha lehet ebben segítenünk is kell, hogy mi is az igazán jó. Így bennük még van valamennyi perspektíva afelé, hogy esetleg átkerüljenek a harmadik csoportba. Jelenleg még csak a könnyebbik oldalát fogják meg a dolognak, s csak a könnyen emészthető, tömegesen jobban fogyasztható kultúrát képesek felfogni.

Végül a harmadik csoport, a „kulturális elit”. Ők vannak a legkevesebben. Mindössze 16%-ban vannak jelen a társadalomban. Az elmúlt pár évi kutatások eredményei egyre csökkenő tendenciát mutatnak ezt a réteget illetően. Ez a csoport az, akik a kulturális piac teljes kínálatát élvezik, fogyasztják és többnyire végeznek is művészeti tevékenységet. „Teljesen mértékben kihasználják a kulturális környezet adta lehetőségeket, szórakoznak, művelődnek, kapcsolódnak, kulturálisan tevékenyek, kreatív és interaktív életet élnek” (Csepeli 2010:132). Ezért sem túlzás ha ezt a csoportot kulturális elitnek nevezzük. Ennek a vékony rétegnek a szabadtéri fesztiválokon keresztül, a kulturális rendezvényeken át, egészen a klasszikus, komoly műfajokig terjed az érdeklődése és a figyelme. Ők az a réteg, akik feladata egy intelligens, érdeklődő, komoly, lehetőségekkel teli fiatal generáció felnevelése.

Mai viszonylatban a kutatók többsége és én is úgy látom, hogy társadalmunk egyre szélsőségesebb lesz. A tömegkultúrának és az igénytelenségnek köszönhetően a társadalom egyre nagyobb része megelégszik az alacsonyabb színvonalú kulturális javakkal. Állandó apátia kezd el uralkodni, lustasággal, depresszióval, közömbösséggel és végtelen érdektelenséggel párosulva. Emellett pedig egy teljesen más kaliberű osztály lesz, akik nem fognak tudni azonosulni a többséggel. Ez a kulturális szakadék egyre csak nő. Hatalmas kihívás a tenni akaróknak, hogy ezt az ollót összebb zárják.

3.2. A kultúra kutatás hazai eredményei

Ezeket a folyamatokat évek óta nyomon követik, mivel sok szempontból mérvado egy ország kulturális helyzete, s ezek a problémák nem ma kezdődtek. Az országban zajló kulturális folyamatok egyik jeles kutatója Agárdi Péter. Több tanulmányt is készített ebben a témában; legutóbb 2010 telén, amikor is már másképp látta az eseményeket mint azelőtt három éve, 2007-ben. „A „válság vagy megújulás”, a „leépülés vagy modernizáció”, a „dezintegráció vagy az innováció” pólusai közül – bár a negatív tüneteket is erőteljesen szóvá tette – 2007-ben az utóbbiak erősebb vonzását, kedvező hatását emeltem ki és üdvözöltem. [...] ma sokkal súlyosabbnak és rapidabbnak látom a negatív tüneteket, főleg a társadalom általános és mindennapi kulturáltságát, a közműveltséget, a kulturális esélyegyenlőtlenségek megmerevedését illetően” (Agárdi 2010).

Nemcsak Agárdi véli úgy, hogy egyre súlyosbodik a helyzet, hanem a Nemzeti Médiaanalízis is lesújtó képet festett. Kuti Éva közgazdász összehasonlítást végzett a 2000-es és a 2006-os kutatások eredményei alapján, hogy hogyan alakult a kulturális érdeklődés. Azonban egyáltalán nem kapott pozitív eredményt. „[...] ilyen nagy mértékű és ennyire általános érdeklődésvesztéssel még a hazai kulturális élet leginkább borúlátó megfigyelői és a legpesszimistább forgatókönyvek sem számoltak” (Kuti 2009:154).

A két szakértő nem tévedett és nem túlzott, mert sajnos az eredmények is erre mutatnak. Sokszor olyan eredmények születtek, amely azt jelzi, hogy az érdeklődés a felére csökkent.

A dolgozat empirikus részében én is egy erre irányuló felmérést végeztem, de leszűkítettem a kört a színház és a komolyzenei koncertek látogatottságára. Megelőzve a saját eredményeimet és hipotéziseimet, Kuti vizsgálatának eredményeit emelném ki e két

komponens szemszögéből.

A színház és a komolyzene mint tudjuk eleve egy szűkebb réteg érdeklődési körére terjed ki. Eddig ez hátrányt jelentett a többi műfajhoz képest, itt leginkább a könnyedebb, tömeges műfajokra gondolok. Azonban az eredmények most már azt mutatják, hogy mindkét esetben súlyos érdeklődéshiány alakult ki. A klasszikus ágazatról született eredmények nem voltak annyira meglepőek, viszont az, hogy már a modern kultúra ágazatai is kevesebb figyelmet kapnak, meglepő volt. Ezt a már fentiekben említett két tényezőnek tulajdonítom többek között; az anyagi gondoknak, és a társadalom „fekete seregének”.

Ez a két szegmense a kultúrának eddig is háttérbe szorult. A vizsgálatok kimutatták, hogy leginkább az idősebb korosztály érdeklődési körébe tartoznak, s ez 2006-ra csak még jobban felerősödött (Kuti 2009). „Akár úgy is fogalmazhatunk, hogy a színház, a komolyzene [...] iránt komolyan érdeklődők csoportja előregszik [...]” (Kuti 2009:156). A fiatalabb korosztály kulturális érdeklődését nem kelti fel ez a két komponens. „[...] a szervezett iskolai koncert- és színházlátogatások sem képesek megakadályozni a magaskultúra iránti érdeklődés átlagosnál is sokkal meredekebb csökkenését” (Kuti 2009:157). A kutatás eredményei szerinti érdeklődés a színház iránt 2000-ben 10,1% volt, míg 2006-ban már csak 5,9%. Láthatjuk, hogy majdnem a felére csökkent mindössze 6 év leforgása alatt. A komolyzenénél se jobb a helyzet; a 2000-es 6,8%-hoz képest 2006-ra már csak 3,9%-os volt az érdeklődés mértéke. Összehasonlítva a többi eredménnyel, a komolyzene kapta mindkét esetben a legkevesebb pontot.

Ha megpróbálunk valamilyen összefüggést keresni a kulturális érdeklődés és a kultúrafogyasztás között, felfedezünk egy olyan kapcsolatot, amely arra mutat, hogy az emberek értékrendje és attitűdje hűen tükrözi a gyakorlatot (Kuti 2009). „Mivel a kultúra státuszjellemző is, könnyen előfordulhat, hogy a magasabb társadalmi rétegekbe tartozók akkor is fontosnak tekintik, ha az életmódjukba ténylegesen kevés művelődési tevékenység fér bele. [...] az ifjúsági szubkultúrában sikknek (ha nem normának) számíthat a komolyabb műfajok elutasítása” (Kuti 2009:172).

Hasonlóképpen látom a helyzetet. Egy hétköznapi példával szemléltetném. Ha valaki elmegy egy komolyzenei koncertre szembeötlő, hogy az idősebb korosztály képviselteti magát túlnyomó többségben, és a fiatalok csak nagyon elvétve vannak jelen. Magatartásukat megfigyelve a koncert alatt és után ki lehet találni, hogy kik vannak itt őszinte érdeklődésből,

és kik azok akik csak a státusz miatt van jelen. Abból kiindulva, hogy a fiatalabb korosztály ritkábban jelennek meg a koncerttermekben, valószínűsíthetőbb az, hogy valódi érdeklődés vonzotta az előadásra.

Véleményem szerint az anyagi szempontokat nézve, nem véletlen, hogy az elit osztály szórakozási formája ez. Mind a színház mind a komolyzenei koncert jegyárai folyton csak emelkednek, amit egy átlag keresettel rendelkező család, nem beszélve a diákokról, hallgatókról, nem tudnak rendszeresen megengedni maguknak. Arra „kényszerülnek”, hogy szelektáljanak az előadások közül. Inkább vesznek részt egy olyan előadásom amit ismernek valamilyen szinten, mint azokon, amikről semmi ismeretük nincs. Ezáltal stagnál a tudásszerzés.

4. Két debreceni középiskola diákjainak kultúrafogyasztási szokásainak összehasonlító vizsgálata

A fejezet az általam végzett kutatásról fog szólni. Az előző fejezetekben utaltam a kialakult helyzet komolyságára, amit én magam is már pár éve figyelemmel követek. Ezzel a kutatással bizonyosságot szereztem, hogy a neves szociológusok, közgazdászok és hozzáértő szakemberek nem véletlenül látják egyre rosszabbnak az országban uralkodó és egyre csak negatív irányba tendáló kulturális állapotokat.

Ebbe a kutatásba abból az apropóból kezdtem, hogy bizonyosságot szerezzek azokról a megfigyeléseimről és tapasztalataim valóságáról, melyeket körülbelül 3-4 éve gyűjtök és elemzek magamban. Korábban említettem, hogy a kulturális ágazatok közül két szegmenst, a színházi előadások és a komolyzenei koncertek látogatottságát és elterjedtségét fogom vizsgálatom során előtérbe helyezni.

Én magam is kulturális területen tanulok már jó pár éve, és amióta csak iskolás korú vagyok, művészeti iskolákba járok. Közel 15 éve játszok zongorán, azóta ismerkedek és mozgok a komolyzene világába. Természetesen az évek múltával, ahogy egyre nagyobb tudásra és szélesebb látókörre tettem szert, úgy folytam bele e rendkívül zártnak tűnő világba, és annak különböző szegmenseibe. Talán pontosan ebből kifolyólag érzem azt szívügyemnek, hogy én is tegyek valamit annak érdekében, hogy ez a páratlan és érték teli világ ne vesszen feledésbe, és állandóan a köztudatba maradjon.

A mellékelt kérdőívből láthatjuk, hogy érdeklődésem arra irányult, hogy hogyan van

jelen a tinédzserek életében a szórakozás, mint egy nem elhanyagolható kulturális meghatározó. Kérdések vonatkoztak arra, hogy milyen gyakorisággal járnak, mennyit áldoznak erre, milyen színtereket vesznek igénybe, ezen belül a színház és a komolyzenei koncertek látogatása milyen mértékben van jelen. Meglátásaim alátámasztása végett kérdéseket tettem fel arra vonatkozólag, hogy milyen mértékben, hogyan vannak megelégedve a diákok saját iskolájukkal, annak oktatási és nevelési rendszerével, színvonalával. Úgy gondolom, hogy a család után az oktatási színterek határozzák meg az ifjúság kultúrához való viszonyát, gondolkodásmódját és nem utolsósorban a kapcsolatát, a benne való aktív vagy passzív részvételt. A harmadik részben pedig azzal kapcsolatban érdeklődtem, hogy milyen viszony áll a diák, a szülei és a kultúra között, ezen belül ugye a színház és a komolyzene között. Emellett mivel fontos és egyre csak fontosabb befolyásoló és meghatározó tényezőnek tartom a médiát, a tömegkommunikációs eszközökkel illetve a modern információs technikákkal való kapcsolatukról is próbáltam képet kapni.

Kutatásom alapjául szolgáló célcsoportomat középiskolás fiatalok alkotják. Próbáltam úgy kijelölni a válaszadókat, hogy összehasonlítást is tudjak tenni azok között akik a komolyzenét választották hivatásul, illetve azok között akik nem, de mégis a közelében vannak a kultúrának. Ezért esett választásra a debreceni Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskola és AMI, illetve a debreceni Ady Endre Gimnázium. Próbáltam minél szélesebb és változatosabb csoportot összeállítani, így a gimnázium illetve a szakközépiskola különböző nemű és korú diákjait kértem fel a kérdőív kitöltésére.

Azért választottam ezt a korosztályt, tehát a 14 és 19 év közöttieket, mivel ők már a felnőttévválás előterében vannak, ami azt jelenti, hogy annak ellenére, hogy még szülői és tanári koordináció illetve támogatás, útmutatás alatt vannak, már képesek a saját akaratuk és elképzelésük alapján irányítani és előrehozni az életüket, jövőjüket. Szükségét éreztem, hogy képviseltesse magát a középfokú oktatásba belépő és onnan kilépő generáció is, mivel így figyelemmel követhető, hogy hogyan, milyen gondolatokkal, életvitellel érkezett, és hogy hogyan távozott; kapott-e értékeket az adott oktatási intézménytől vagy sem. Arról sem szabad megfeledkezni, hogy ők a következő felnőtt generáció alapjai, tehát érdemes odafigyelni rájuk már csak olyan megfontolásból is, hogy ha gondolkodásbeli és értékbeli deformitásokat találunk, akkor ebben az életkorban még van lehetőség arra, hogy megfelelő útmutatással, rendíthetetlen kitartással, kellő mennyiségű és minőségű segítséggel a helyes útra terelődjenek, ami hosszútávon kifizetődőbb mindenki számára.

Mielőtt belemélyednék a hipotéziseim vizsgálatába és kifejtésébe, jellemzem célcsoportomat a legalapvetőbb demográfiai tulajdonságaik alapján.

A kutatásomhoz kérdőíves technikát alkalmaztam. A két intézményből összesen 184 diákkal sikerült kitöltetnem. A Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolából négy osztályból (9., 10., 11. és 12.) összesen 79 fővel, ami a megkérdezettek 43%-a, az Ady Endre Gimnáziumból négy két-tannyelvű osztályból (10., 11., 12. és 13.) 105 diák töltötte ki, ami a kitöltők 57%-át jelenti. Már ezen a ponton kénytelen vagyok rossz hírről számot adni; a zeneművészeti 79 fője közel 96 érettségizés előtt álló diákból került ki, azaz 9-12-ig, ami eleve azt láttatja, hogy a hivatásszerű zenélés már divatjamúlt. Nem látnak az emberek benne perspektívát, jövőt, a szülők ugyebár leendő munkahelyet, állást, s a tények arról árulkodnak, hogy ebben az elanyagiasult világban viszont kizárólag ezek számítanak, és nem feltétlenül az, hogy a gyerek mit szeret, vagy mihez ért.

A kitöltők nemét illetően 39-61% az eloszlás, szám szerint 72 férfi és 112 nő töltötte ki a kérdőívet bár a 2. táblázatból kiderül, hogy van egy válaszhiány a férfiak között. Életkorukat tekintve 14 és 19 év közöttiekről van szó; a legnagyobb százalékban a 16 és a 18 évesek vannak, de szorosan mögöttük állnak a 17 évesek.

2. táblázat: Nem és kor szerinti eloszlás

Korosztály	Férfi (fő)	Férfi (%)	Nő (fő)	Nő (%)	Összesen (fő)	Összesen (%)
14 éves	7	3,8	2	1,1	9	4,9
15 éves	11	6,0	13	7,1	24	13,1
16 éves	21	11,5	24	13,1	45	24,6
17 éves	16	8,7	19	10,4	35	19,1
18 éves	7	3,8	36	19,7	43	23,5
19 éves	9	4,9	18	9,8	27	14,8
Összesen	71	38,8	112	61,2	183	100

(Forrás: Saját szerkesztés)

Lakóhelyük szerint 55-45%-os a megoszlás Debrecen javára. Az Adysoknál nagyon magas a debreceni lakosok száma; a kitöltők 81%-a az. Ezzel szemben a Kodályban ez az arány éppen fordítva van; a vidékről érkezettek vannak többen (80%), míg a debreceniek jóval kevesebben vannak (20%). Ebben az esetben viszont feltehető egy egyszerű kérdést,

hogyan akkor hová mennek a zenészek? Itt több lehetőség adott; általában vagy a fővárosba mennek tovább zenét tanulni, vagy egyszerűen zeneiskola után nem folytatják tanulmányaikat, vagy már csak hobbiként üzik esetleg magántanárnál, de lehet hogy autodidakta módon, így a szakközépiskola létszáma egyre csak csökken. Amikor a Kodályba jártam, igaz már akkor kevesebben voltunk mint az átlag, ami kb. 160 főt jelentett, de azért átlagosan 130-140 főt számlált az intézmény. Most viszont nem, vagy csak alig haladja meg a 100 főt az iskola létszáma. Nem lehet másra következtetni, és számos jel erre mutat, hogy azért nem választják ezt a pályát sokan, mert megélhetés szempontjából nem látják biztosan a jövőt. Viszont a tapasztalat azt mutatja mindeközben, hogy ez a kevés hivatásos zenész jelölt is, igen gyenge színvonalat mutat.

Miközben a diákok töltötték az íveket, beszélgetést folytattam az osztályfőnökkel, vagy az adott órát adó tanárral, és ők maguk nyilatkoztak úgy, hogy egyre gyengébb kompetenciákkal rendelkeznek a tanulók. Mint kiderült, sokaknak gyenge az értelemértékelési képességük. Személyes észrevételem, hogy gondot okozott az önálló gondolkodás, illetve hiányzott nem egy emberből a kreativitás. Dekoncentráltak és figyelmetlenek voltak többnyire, így többnyire pontatlanul kitöltött kérdőívek születtek.

A vizsgálathoz elengedhetetlen a családi állapot felmérése. Körülbelül a megkérdezettek 69%-a nyilatkozta, hogy egyedülálló és 30% azt, hogy párkapcsolatban él. Ez olyan szempontból lesz a későbbiekben érdekes, hogy milyen mértékben befolyásolja a szórakozás gyakoriságát, színterét, minőségét. Az is meghatározó lesz, hogy kikkel lakik együtt. Nagyrészt (69%) még a szüleikkel élnek, viszont ott vannak a vidéki lakosok, akik kollégiumban tartózkodnak a hétköznapiakban (26%). Azt tudjuk, hogy az a tény, hogy nem él a mindennapokban a szüleivel, sokkal nagyobb szabadságot ad az illetőnek, főként a szórakozási szokásait illetően. Továbbá nem szabad azt elfelejteni, hogy a szülővel való együtt élés nagyobb mértékben befolyásolja a fiatalok döntéseit, választásait és korlátozó hatása is van.

A célcsoport megismertetését követően, megfogalmazom hipotéziseimet.

Hipotéziseim:

1. A család a legmeghatározóbb színtere és befolyásoló tényezője az ifjúság kultúrához való közeledése szempontjából.
2. Az oktatási intézmények nagyon nagy befolyással vannak az ifjúság

klasszikus kultúra fogyasztásával kapcsolatos gondolkodásmódjának pozitív vagy negatív irányú kialakulására.

3. A színház és a komolyzenei koncertek látogatottsága, illetve az irántuk való érdeklődés háttérbe szorul ebben a korosztályban.
4. A média, a modern információs technika megváltoztatja a klasszikus- és a modern kultúra hallgatóságának fogyasztási szokásait.

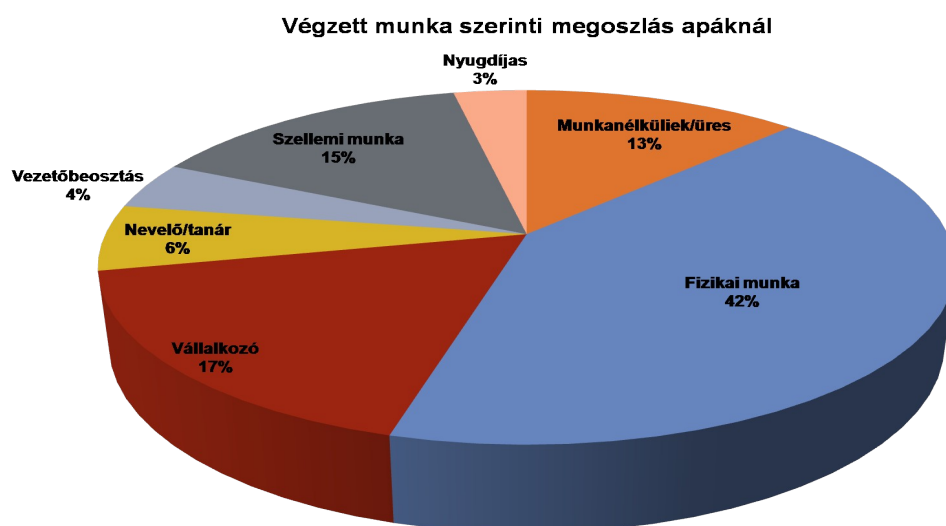
A következőkben ezen hipotézisek alátámasztása, bebizonyítása lesz hangsúlyos.

4.1. A család és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései

A célcsoport rövid bemutatása után első hipotézisem vizsgálatával folytatom, mely a család és a fiatalok kultúrafogyasztásának összefüggéseire irányul.

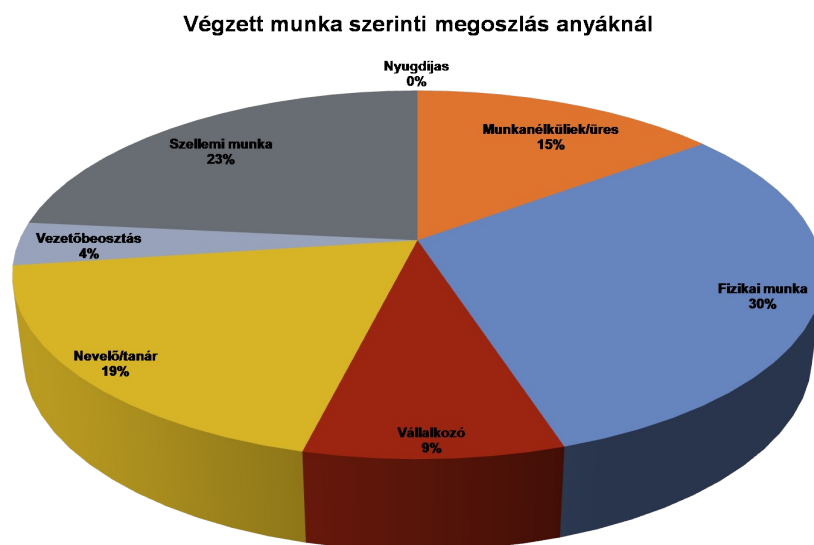
Ebben a részben azt mértem föl, hogy pozitív vagy inkább negatív hatást gyakorol a ifjúság színházba járására, illetve a komolyzenei koncertek látogatására a család; vajon serkenti a látogatást, vagy inkább elvonja róla az érdeklődést, támogatja a gyerek művelődését és kulturális fejlődését, vagy igazából nem érdeklik a szülőket és nem fordítanak rá figyelmet.

Egy család életét nagyban befolyásoló tényező, azaz az anyagi háttér feltérképezéséhez feltétlen szükséges tudni, hogy mennyi az aktív keresők száma a családban. Emellett a gondviselők képzettsége és a végzett munkájának típusa is meghatározó egy család életében.

1. ábra: Végzett munka szerinti eloszlás az apáknál

(Forrás: Saját szerkesztés)

2. ábra: *Végzett munka szerinti eloszlás az anyáknál*

(Forrás: Saját szerkesztés)

A válaszadók közel 75%-a nyilatkozott arról, hogy mindkét szülője, gondviselője aktív keresettel rendelkezik, emellett 25% nyilatkozta, hogy csak az egyik szülő rendelkezik keresettel. Ezen túl még az is meghatározó tényező, hogy melyik szülő milyen munkát végez, illetve milyen iskolai végzettséggel rendelkezik. A végzett munkákat 7 kategóriába soroltam; az első csoport a munkanélküliek. Azokat soroltam ide, ahol ténylegesen beírták, hogy nem rendelkezik munkával, illetve ahol üresen hagyták ezt a részt. Ebben az esetben ott a kérdőjel, hogy azért maradt üres, mert a gyerek nem tudta, vagy azért nem tudta, mert nincs is munkája a szülőnek. Az apák esetében 12,5%-ot jelent, míg az anyák esetében 14,7%-ot. Az anyák esetében viszont gondolni kell még a szülési szabadságra, illetve arra, hogy GYES-en vagy GYED-en van átmenetileg. A második kategóriám a fizikai munka volt, ami mindkét esetben elég magas százalékot ért el. Az apák esetében ez magasan a többi felett volt a 41,8%-ával, míg az anyáknál valamivel kisebb értéket ért el, 30,4%-ot, ami ugyancsak a legnagyobb érték volt. A harmadik kategória a vállalkozókra irányult. Itt az apák szinte dupla annyian foglalkoztak valamilyen vállalkozással, mint az anyák (17,4% -apa, 8,7% -anya). A negyedik kategória a neveléssel, pedagógiával, tanítással foglalkozókat foglalja magába. Itt viszont a nők nyertek 19%-os aránnyal, míg a férfiak mindössze 6%-a volt ezen a pályán. Az ötödik csoport a vezetőbeosztást rejti. Talán nem meglepő, hogy a férfiak vannak többségben, igaz ez az érték 4,3 – 3,8%-os megosztás a férfiak és nők között. Persze tegyük hozzá, hogy itt csak

két intézményről van szó, és nem egy országos felmérésről. A hatodik csoport a szellemi munkát jelöli. Ebben a mintában a nők voltak többségben 23,4%-al, eközben a férfiak csak 14,7%-a végzett szellemi munkát. A hetedik csoport pedig a nyugdíjas csoport, ami a férfiaknál volt kizárólag, összesen 3,3%-ék; itt nagyrészt nyugalmazott rendőrökre kell gondolni. Végzettségüket tekintve, körülbelül hűen tükrözi a végzett munkájukat.

3. táblázat: Legmagasabb végzettség

Végzettség	Apa (fő)	Apa (%)	Anya (fő)	Anya (%)
<i>8 osztálynál kevesebb</i>	-	-	-	-
<i>8 osztály</i>	1	0,6	3	1,6
<i>Szakközépiskola/ szakmunkásképző</i>	78	43,3	39	21,3
<i>Gimnázium</i>	9	5,0	37	20,2
<i>Főiskola</i>	41	22,8	56	30,6
<i>Egyetem</i>	44	24,4	43	23,5
<i>Doktori</i>	7	3,9	5	2,7
Összesen:	184	100	184	100

(Forrás: Saját szerkesztés)

A férfiak 43,3%-a a legmagasabb iskolai végzettségét szakközépiskolában, szakmunkásképzőben szerezte meg. Náluk ez volt a legmagasabb, majd 24,4%-uk egyetemi, 22,8%-uk pedig főiskolai végzettséggel rendelkezett. A nőknél nem volt ekkora különbség; ott a főiskolai végzettség 30,6%-ot, majd az egyetemi 23,5%-ot, és szorosan mögöttük 21,3%-ot illetve 20,2%-ot kapott a szakközépiskolai illetve a gimnáziumi végzettség. A válaszadók szüleinek töredéke rendelkezett doktori fokozattal; férfiaknál 3,9%-ék (7 fő), nőknél 2,7%-ék (5 fő). A kutatás szempontjából azért tartom fontosnak a szülők végzettségét és munkáját, mert nagyban befolyásolja egy tinédzser pályaválasztását, életszínvonalát, életminőségét, életvezetéséről való gondolkodásmódját, hogy milyen körülmények között él, illetve milyen tanácsokat kap, milyen példát lát maga előtt.

4. táblázat: Mennyire figyelnek oda a szülők a művelődésszerzésre (%)

	Nagyon	Átlagosan	Elég ritkán	Egyáltalán nem
Kodály	50,6	44,3	5,0	-
Ady	32,0	59,2	6,8	1,9

Összesen:	40,1	52,7	6,0	1,1
------------------	------	------	-----	-----

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 4. táblázat azt szemlélteti, hogy a szülők mennyire figyelnek oda a saját művelődésszerzésükre. Mivel nem őket kérdeztem, csak arra hagyatkozhatok, hogy a gyermekük hogyan látja ezt kívülről. Ebben az esetben arról kaptam tulajdonképpen képet, hogy milyen példát statuál a szülő a gyermekének, hiszen ez az elsődleges információs és tájékozódási forrása már a születésétől fogva. Nagyon nagy mértékben befolyásolja a gyerek fejlődését, gondolkodásmódjának milyenségét, hogy mit lát a környezetében. Vajda Zsuzsanna, a neves magyar pszichológus is arról ad számot, hogy a gyerekek a születésétől kezdődő azonosulási mechanizmusa nemcsak az erkölcsi viselkedésre vonatkozik, „hanem számos olyan viselkedéseggyüttesre, amelyek később igen komoly szerepet játszanak pl. a pályaválasztásban, életvezetésben. Széles körben tapasztalható, hogy az emberek az élet sok területén követik azt, amit a szülői házban láttak vagy tanultak” (Vajda 1994: 143). Így ha azt tapasztalja, hogy szülei szabadidejükben tv-t néznek, de ott is csak szórakoztató, kereskedelmi csatornákat, filmeket, bulvár műsorokat preferálnak, vagy ha csak pletykalapokat olvasnak, továbbá nem járnak el otthonról se kirándulni, se társasági életet élni, legyen szó akár közös családi programról, akár közművelődési programokról, falunapokról, városnapokról, fesztiválokról, tehát azt érzékeli a gyerek, hogy szülei sose mozdulnak ki otthonról, akkor neki is ez lesz nagy valószínűséggel a természetes a későbbiekben. Ő se fog kilépni a négy fal közül, egyszerűen nem fog rá ingert érezni. Így egyre sivárabb lesz, és igénytelen ezen a területen.

Viszont ha azzal szembesül otthon a fiatal, hogy rendszeresen kimozdul a család, elmegy akár egy koncertre, legyen szó könnyűzenei vagy komolyzenei koncertről, akár egy kulturális fesztiválra, kiállításra, vagy elmennek kirándulni, szórakozni, eljárnak táncolni, vagy valamilyen sportot űzni, illetve van szüleinek valamilyen kreatív hobbi, például festészet, fotózás, valamilyen képzőművészet, továbbá látja, hogy nem csak szennylapokat olvasnak, nemcsak kereskedelmi csatornákat néznek a tv-ben, hanem például valamilyen dokumentum filmet, vagy tudományos műsort is, akkor a gyerek olyan környezetben nő fel, ahol a mindennapok része a művelődés. Mindezek mellett számunkra a legkedvezőbb eset, ha a szülő magával viszi már fiatakorától kezdve a gyermekét egy-egy előadásra; például színházba, vagy komolyzenei koncertre, egy-egy kiállításra, kulturális fesztiválra. Itt a nagyon lényeges dolog az, hogy sok dologgal szembesüljön a gyerek, sok mindent tapasztaljon,

rengeteg inger és impulzus érje, hogy kialakuljon benne a vágy, a készletés, az, hogy önmagától is legyen ezekre affinitása. Ne feledkezzünk meg a számunkra releváns tényezőről, arról hogy ezek a „természetesnek tűnő dolgok” mennyire befolyásolják pozitívan az ifjú életét már a kezdetektől fogva. Kis korban dől el legnagyobb részt, hogy idősebb korban, illetve felnőttkorában milyen életet fog élni. Fontos lesz e számára a közösségben való részvétel, lényegesnek fogja e tartani, hogy időt és pénzt fordítson a kulturális javak fogyasztására ezáltal lévén igényesnek magával szemben. Vagy mindezek hidegen fogják hagyni, és minden további nélkül átsiklik rajtuk, így az egész életét, vagy annak legnagyobb részét csak egy szűk kis világban éli le, ami maximum a saját otthonára illetve jobb esetben a munkahelyére terjed ki.

Látható, hogy egyáltalán nem elhanyagolható tényező a család, és hogy ha ezekre nem figyelünk oda már a kezdetek kezdetén, akkor a későbbiekben, akár bármely oktatási intézmény, akár az egyén, nem fog tudni gyökeresen változtatni rajta. Nem állítom, hogy lehetetlen lenne, de azért be kell látni, hogy ha valami nem egyértelmű az ifjú számára, itt a kultúrafogyasztási szokások és egyáltalán annak a ténye például, akkor nem, vagy csak nagyon nagy ráhatással tud csak megváltozni.

Az 4. táblázat adatai igen jó eredményt mutatnak; a legnagyobb százalékot (50,6%) a Kodály érte el a „nagyon” kategóriában, de valahol ilyen értékre lehetett számítani, ha már csak abból indulunk ki, hogy szülői támogatás mellett, a gyerek egy kulturális, azon belül is egy klasszikus kultúrával hivatásszerűen foglalkozó intézményt választott. Emellett ő maga is ebben akar majd a továbbiakban működni. Az Ady esetében sem kétségbeejtő az eredmény, hiszen 59,2%-ot ért el az „általános” minősítésben, és emellett 32%-ot a „nagyon” kategóriában, ami úgy gondolom, hogy kielégítő. Persze, mint látjuk, mindkét esetben volt úgymond egy leszakadó hányad (7,1%), akik csak ritkán vagy egyáltalán nem fordítanak a művelődés szerzésre figyelmet. De úgy vélem, hogy sok munka és kitartás mellett, még ezen az arányon is lehet alakítani.

Ezt a csapást tovább szélesítve, felmértem ezt a fiatalok szemszögéből is, tehát hogy szerintük mennyire figyelnek oda szüleik arra, hogy ha esetleg ők maguk nem is, de gyerekeik részesüljenek a kulturális javakból.

5. táblázat: *Mennyire figyelnek oda szüleid, hogy te részesülj a kulturális javakból (%)*

	Nagyon	Átlagosan	Elég ritkán	Egyáltalán nem
Kodály	46,2	47,4	1,3	5,1
Ady	26,0	56,7	13,5	3,8
Összesen	34,6	52,7	8,2	4,4

(Forrás: Saját szerkesztés)

Drasztikus értékváltozások mint látjuk a 5. táblázatban, nem történtek a 4. táblázathoz képest. Viszonylag a „nagyon” kategória esett alább mindkét intézménynél, viszont ez aggasztó is lehet. Ez azt is üzeni, hogy nem hogy magukra, de már gyerekeikre sem terjed ki a figyelmük ezen a téren. Nekem volt egy olyan meggyőződésem, hogy a szülő ha önmagáért már nem is, de a gyereke érdekében áldoz arra, hogy teljes és értékteljes életet éljen, aminek tudjuk jól, hogy elengedhetetlen része és feltétele a megfelelő kultúrafogyasztás. Mindemellett ez a táblázat alátámasztotta azt is, hogy meghatározó szerepet tölt be a szülői példa, és ez lényegében egy nevelési forma. Az is leszűrhető ebből, hogy nem arról van szó sok esetben, hogy nincs rá keret, hanem egyszerűen az igény sincs meg. Viszont ha a szülő nem érez magában erre szándékot és ingert, akkor nem is tud mást továbbadni az utódainak. Ez egy körforgás, vagy negatív kimenetele miatt, egy „ördögi kör”.

A vizsgálódásom során fontosnak láttam, hogy képet kapjak arról, hogy mennyire uralkodik vagy éppenséggel nem, a színház és a komolyzenei koncertek iránti érdektelenség a családok szintjén; arról, hogy családi szinten mennyire van jelen életükben ez a két művelődési forma.

6. táblázat: *A komolyzenei koncertek és a színház kereslete családi szinten (%)*

Színtér	Kodály		Ady		Összesen	
	Jár	Nem jár	Jár	Nem jár	Jár	Nem jár
<i>Komolyzenei koncert</i>	65,8	34,2	20,4	79,6	40,1	59,9
<i>Színház</i>	39,2	60,8	35,0	65,0	36,8	63,2

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 6. táblázat számomra viszonylag meglepő eredményt mutat. A meglepettség abból fakad, hogy családi szinten nagyobb kereslete van a komolyzenei koncerteknek, mint a színházi előadásoknak. A későbbiekben kiderül majd (lásd: 12. táblázat) melyben a tanulók

szórakozási szokásait vizsgálom abból a szempontból, hogy milyen szórakozási formákat vesznek igénybe leginkább, akkor némi eltérés mutatkozik a két táblázat között. Az egyik oldalról pozitív, de másik oldalról negatív változást lehet észrevenni. A pozitív változás az Adysoknál látható, mivel ott a diákok szintjén nagyon alacsony (6,7%) értéket kap például a komolyzenei koncertlátogatás. Ezzel szemben ez az érték családi szinten megnövekedett 20,4%-ra, ami jelentős változásnak minősül. Több mint háromszoros lett a látogatottsági szint. A színház terén is majdnem 10%-al emelkedett a ráta. Ezzel szemben a zeneművészetbe járó diákok családjainál az értékek csökkentek. Nem drasztikus mértékben, de észrevehetően. Azok akik járnak komolyzenei koncertre a családjaikkal (73 fő), azoknak több mint a fele nem debreceni lakos. Mindössze 27-en debreceniek közülük. Bebizonyosodott tehát, hogy nem feltétlenül korlátozó tényező az, ha valaki nem nagyvárosban lakik, hanem vidéken egy kisvárosban, vagy faluban. A színház látogatók már jobban megoszlottak; ott, azokból, akik családdal is járnak színházba (67 fő) szinte fele-fele arányban voltak a debreceni lakosok és azok, akik más településről érkeztek.

A társaságot illetően, hogy kivel járnak leggyakrabban a tanulók színházba illetve komolyzenei koncertekre, ennek eredményei a 7. táblázatban láthatók.

7. táblázat: **Kivel járnak szívesen a tanulók színházi előadásokra és komolyzenei koncertekre (%)**

	Komolyzenei koncert	Színházi előadás
<i>Egyedül</i>	5,3	5,6
<i>Iskolatársakkal</i>	38,4	69,1
<i>Baráttal/barátnővel</i>	35,1	29,8
<i>Szülőkkel</i>	40,4	24,7

(Forrás: Saját szerkesztés)

Nagyon érdekes, hogy a két esetben nem azonos a társaság. Míg a komolyzenei koncertekre inkább a szülőkkel mennek el a diákok, addig a színházba magasan a legtöbben iskolatársaikkal szeretnek járni. Mindkét esetben, tehát a koncert és a színház látogatásnál is a legtöbben háromnál többször jártak, és ebben a kategóriában, tehát akik ilyen gyakran járnak, annál a csoportnál is ugyanez az eredmény jött ki.

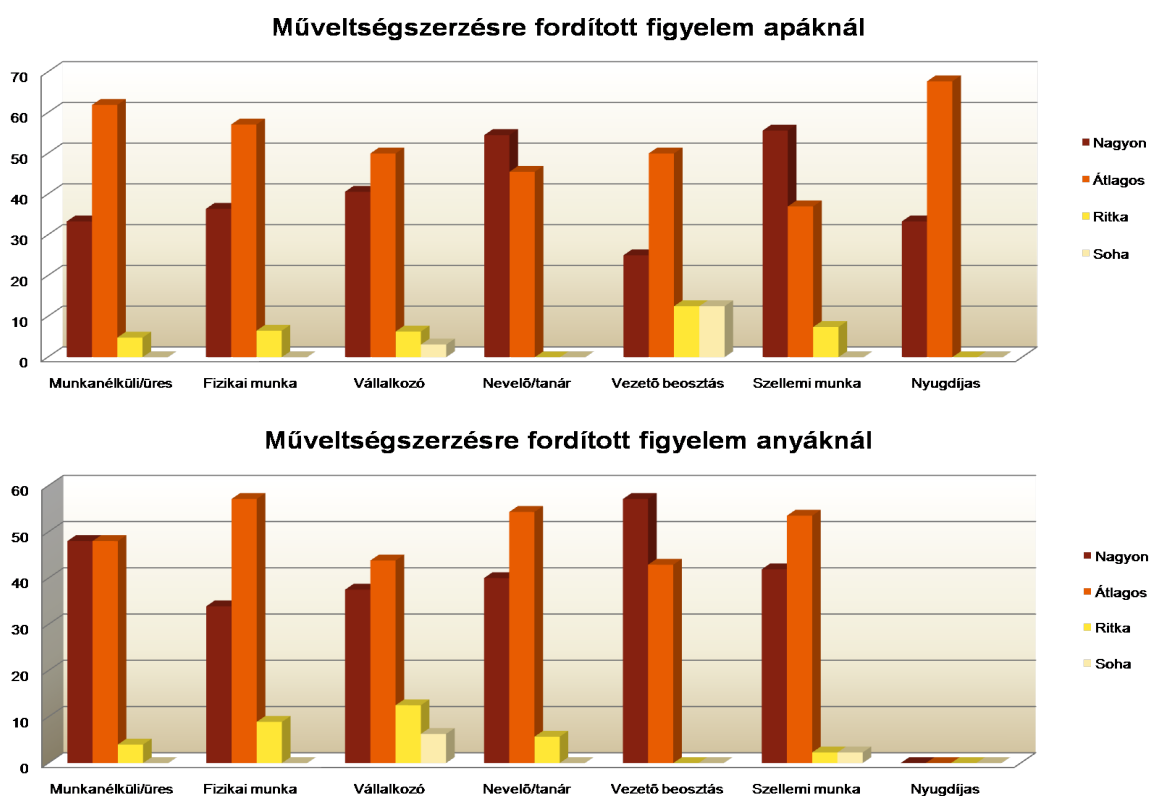
A megkérdezettek harmada (61 fő) nyilatkozott úgy, hogy vesz komolyzenei koncert vagy színház bérletet. Érdekes módon ez fele-fele arányban oszlott meg a két iskola között. Az eredmények alapján azok vesznek inkább bérletet, akik színházba gyakran járnak (59%), de a komolyzenei koncertet gyakran látogatók is igen jó arányban vannak (41%).

A fenti eredményekből azt a következtetést vontam le, hogy ez a két művelődési forma viszonylag jó arányban van jelen a család életében olyan formában is, hogy közösen járjanak el, még ha csak igen ritkán is. Azok, akik azt jelölték be, hogy családdal együtt is járnak ezekre a kulturális színterekre, mindkét esetben valamivel több mint a harmaduk (34-35%) a „félévente” gyakoriságot jelölte meg.

A pozitív visszajelzések mellett a negatívakat is figyelemmel követtem. Érdekelt, hogy akik nem veszik igénybe a művelődés e két fajtáját, azok miért nem teszik. A négy lehetőség közül, tehát az „anyagi okok”, az „időhiány”, a „más fajta előadások iránti nagyobb érdeklődés”, és „a komolyzene illetve a színház iránti érdektelenség, közömbösség” közül, mind a négy előfordult, de mindkét esetben az utolsó három lehetőség volt a mérvadóbb, azokból is a két színtér iránti érdektelenség. Így kezdeti feltételezéseimmel ellentétben rájöttem, hogy nem is igazán meghatározó az anyagi helyzet. Sokkal egyszerűbb a dolog; egyszerűen nincs érdeklődés, nincs igény ezekre.

Ezek után kíváncsi voltam még arra is, hogy azok, akik nem veszik igénybe ezeket a szórakozási és kimozdulásra alkalmas lehetőségeket a családdal, akkor, amikor idejük és lehetőségük van rá, hogyan töltik együtt, közösen a családdal az idejüket. A válaszadók több mint a fele a közös beszélgetést, közös munkavégzést választotta, de előfordult még a kirándulás is. Egy kisebb hányaduk nyilatkozott úgy, hogy mindenki otthon marad és ki-ki a saját dolgát csinálja. Illetve volt olyan is, aki pusztán annyit írt, hogy egyáltalán nincs kommunikáció a családban, és nem is ismerik egymást, vagy hogy nem töltenek együtt időt. Ez talán már egy másik véglet, de ilyen eset csak elvétve fordult elő a vizsgált csoportomban, bár valószínűleg rengeteg ilyen gyerek él, jár-keel a világban, akiknek nem felhőtlen a családi életük.

Ebben a vizsgálati pontban, tehát hogy mennyire vesznek részt a családok a kultúrafogyasztásban, még abból a szempontból kerestem összefüggést, hogy milyen az apa és az anya végzett munkájának típusa. Már korábban, a 1-2 ábrán felvázoltam az eloszlási arányukat. Most arról akartam pontos eredményeket, hogy ki van nagyobb hatással a család kulturális életére.

3. ábra: Mennyire figyelnek oda a szülők a műveltségszerzésre a végzett munkájuk típusa szerint (%)
(Forrás: Saját szerkesztés)

Ha elsőre megnézzük az 3. ábrát, akkor észrevehetjük, hogy a „soha” kategória szinte alig van jelen, illetve a „ritkán” is csak viszonylag alacsony értéket kapott. A leginkább a „nagyon” és az „általános” opciókat választották. Ha átfutjuk akkor szembeötlő, hogy több esetben is az apáknál látunk magasabb százalékokat, de azért nem drasztikus és éles a különbség az eredmények között az apa és az anya felőli befolyásoltság szempontjából. Úgy vélem ez egy nagyon pozitív eredmény, mivel azt mutatja a táblázat, hogy nagyrészt odafigyelnek a műveltség szerzésre. Az apáknál a legmagasabb értéket a nevelő és tanári állásnál, illetve a szellemi munkával foglalkozóknál látjuk, de az átlagos kategóriában még igen magasán vezet a fizikai munkát végzők aránya. Az elsőnél, azaz a „munkánélküli/üres” típusnál a válaszok arányait tekintve azt a következtetést kell levonnom, hogy itt valószínűleg nem munkánélküliekről van szó, hanem aktív keresőkről. Megnézve az iskolai végzettségüket, mindenképpen értelmiségi körbe tartoznak, mivel a legtöbbjüknek főiskola, egyetemi végzettsége volt, illetve még szakközépiskolai vagy gimnáziumi, de semmiképp nem 8 osztály alatti, vagy csak 8 osztály. Ezért feltételezem azt, hogy valószínűleg a válaszadó diák nem tudta pontosan a szülő munkáját. De ha valóban nincs is munkája, egy szűkebb, magasabb végzettséggel rendelkező rétegbe tartoznak, akik odafigyelnek a kulturális javak fogyasztására. Az anyák esetében is magas százalékokat kapott ez az első válaszlehetőség, így ezt ugyanezzel a gondolatmenettel magyaráznám. Az anyáknál, a vezető beosztásnál láthatunk magas pontszámokat, illetve a szellemi munkánál.

A komolyzenei koncertek látogatását az eredmények alapján apai részről leginkább a nevelői vagy tanári állással (45,5%) illetve a szellemi munkával rendelkezők (51,9%) preferálták leginkább, míg az anyáknál a legmagasabb érték a munkánélküli/üres kategóriában volt (56%), akik munkájának kilétéről nem tudunk, illetve a vezető beosztásban dolgozók és a tanári állással bíróknál volt még 40% fölött.

A színházba járásnál valamivel másabb lett az eredmény. Az apáknál a munkánélküli/üres kategóriának 61,9%-a támogatja a színházba járást, de a tanári, nevelői állásban lévők (45,5%), illetve a vállalkozók (40,6%) voltak még az élbolyban. Az anyáknál viszont a legmagasabb értéket a vállalkozók (62,5%) kapták, de mellettük a tanári státuszban levők (51,4%) és a vezető beosztásban dolgozók (42,9%) végeztek magasán.

Összegezve azt észrevételeztem, hogy viszonylag az értelmiség tartja fontosnak ezt a két művelődési formát, és igen szép arányban foglalkoznak azzal, hogy családi szinten is

részesüljenek ezekből a javakból.

Megnéztem, hogy ez hogyan jelenik meg anyagi szintén, tehát a koncert és/vagy színházi előadásokra szóló bérletek vásárlásakor, illetve hogy milyen mértékben áldoznak a szórakozásra magára a tanulók, és ugye közvetetten a szülők.

A bérlet vásárlás esetében már kiderült, hogy a válaszadók egyharmada szokott ilyen jellegű beruházást csinálni. Az apák esetében, több mint 50%-ék, pontosan 54,5%-ban a tanári állással rendelkező apák, családok vesznek színház vagy komolyzenei bérletet. Az ezután következő kategória pedig a szellemi munkások (38,5%), majd meglepő módon a fizikai munkások 36,4%-kal. Anyai oldalról vizsgálva némi változást lehet észrevenni, de olyan szempontból nincs igazán kiugró típus, akik ezt befolyásolnák; szinte egyenlő mértékben oszlik meg. A legkevésbé a vállalkozó anyukás családok vesznek bérletet (25%). Akik pedig a legjobban támogatják az ilyen fajta beruházást, azok a szellemi munkát végzők voltak 39,5%-kal.

A gyerek szórakozására, kikapcsolódási szokásaira áldozott összeg, ami némiképp azt is tükrözi, hogy a család mennyire támogatja és tartja fontosnak az életnek ezt a szegmensét, átlagosan közel 40% havonta 3-5 ezer forintot költ erre. Körülbelül egy 33% 1-2 ezret áldoz erre, és csak a célcsoport egynegyede költ 5-10 ezret havonta ilyen célra. Ez szerintem viszonylag teljesen normális eredmény, mivel azt is számításba kell venni, hogy csak tizenévesekről van szó. A kérdés nem terjedt ki arra vonatkozólag, hogy mire is költi pontosan a pénzt, de feltehetőleg, mivel a komolyzenei koncertekre és a színházra vonatkozó kérdésben a fiatalok csak egy kis hányada adott pozitív választ, alkoholra, cigarettára és különböző szórakozó helyek belépőire fordítják a pénzt, így optimális ez az anyagi hozzájárulás a szülők részéről.

Azok az eredmények, amelyek arra vonatkoznak, hogy az anyagi támogatás mértéke hogyan oszlik meg a munkavégzési típusok között igen logikusan és valamelyest egyértelműen alakultak. Mind az apáknál, mind az anyáknál akik fizikai munkát végeztek, „mindössze” 1-2 ezer forintot áldoztak a gyerek kikapcsolódására. A következő árkategóriában, tehát a 3-5 ezer forintos opcióban, a fizikai munkát végzők további 41%-a jelent meg, illetve 37%-os átlaggal a szellemi munkások. De még az apák esetében a vezetői beosztásban dolgozók is ebben a kategóriában tűntek fel további 37%-ban. Az 5 ezer feletti értékeknél, tehát már beleértve a 10 ezer fölöttit is, a vállalkozó és a szellemi munkával

rendelkező szülők képviseltették magukat. Az vállalkozó anyák több mint 50%-a áldozott 5 ezer feletti értékben a gyerekre ilyen téren, de a vezető beosztású anyukák további 42 %-a ugyancsak. Az apáknál inkább a vállalkozással foglalkozók (41%) költöttek ennyit a gyerekre.

Összességében az eredmények azt mutatták, hogy családi szintén inkább az érdeklődés hiánya, és az igény hiánya határozza meg a komolyzenéhez és a színházi előadásokhoz kapcsolódó viszonyukat, mintsem az anyagiak.

4.2. Az iskola és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései

Hipotéziseim közül a második, az oktatási intézmények munkásságára és nevelési munkájára vonatkozik. Ebben a fejezetben megvizsgálom többek között azt, hogy a válaszadók miért választották az adott intézményt, mennyire vannak vele megelégedve mind oktatási, mind nevelési szempontból, továbbá milyen fakultatív programokra járnak, illetve miket próbáltak ki hosszabb-rövidebb ideig és azokat miért hagyták abba.

Az első lépés a továbbtanulás felé az, hogy kiválasszuk a megfelelő intézményt, ami mind nekünk, mind szüleinknek szimpatikus, anyagilag megengedheti magának a család, és az sem egy utolsó szempont, hogy kik tanulnak ott; van e ott esetleg már barát, barátnő, rokon. Nem véletlenül szoktak nyílt napokat tartani, mivel kénytelenek (főleg manapság) felkelteni valahogy az érdeklődést, megkedveltetni a tanárokat, a közösséget, az iskola milióját a következő generációval. Egyre kevesebb a gyerek, az értelmi szint is egyre csökken, de az intézményeknek fent kell valahogy maradniuk, így a legtöbb jelentkezőt felveszik. Nem kell bemutatni, hogy a nyílt napok 99%-a manipuláció és sokszor előre megbeszélt koreográfia szerint zajlik. Ezért feltételezhető, hogy páran hisznek annak amit látnak, de végül, amikor már odajár a gyerek, azt tapasztalja, hogy mégsem olyan mint amilyennek bemutatták.

Emiatt is tartottam fontosnak, hogy felmérést végezzek abból a szempontból is, hogy a diákok hogy vannak megelégedve a saját intézményükkel. Az ehhez kapcsolódó adatok elemzését intézményenként végeztem el. A válaszadók egy öt fokú értékskála alapján osztályozhattak, ahol a legalacsonyabb érték (1) jelentése „egyáltalán nem”, a legmagasabb (5) jelentése pedig „maximálisan”.

8. táblázat: *Elégedettség felmérés intézményenként (%)*

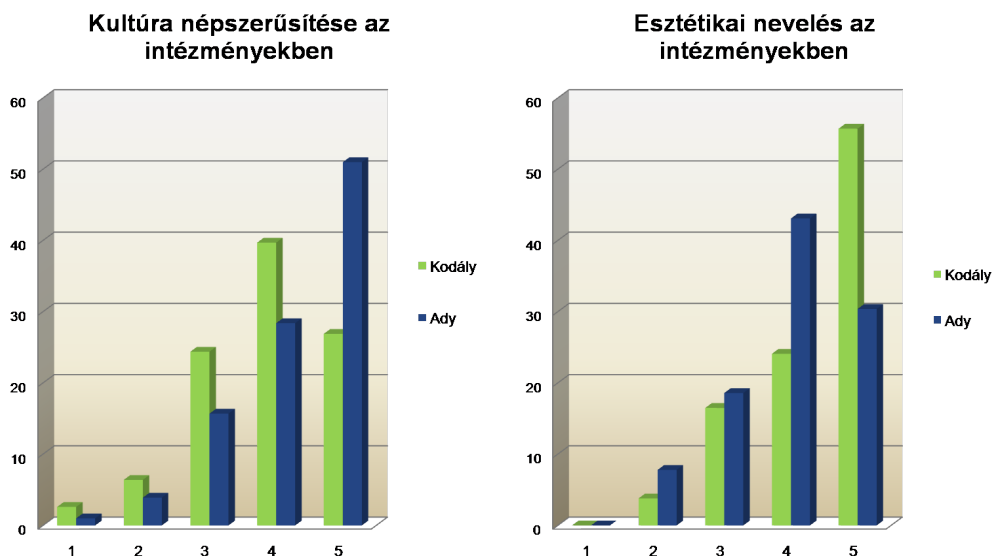
Témája	Kodály					Ady				
	1	2	3	4	5	1	2	3	4	5
<i>Oktatási munka</i>	1,3	1,3	24,1	32,9	40,5	1,0	1,9	14,6	45,6	36,9
<i>Osztályfőnök</i>	2,5	19,0	16,5	12,7	49,4	15,5	19,4	20,4	30,1	14,6
<i>Többi tanár</i>	1,3	5,1	27,8	43,0	22,8	2,9	10,7	26,2	45,6	14,6
<i>Kultúra népszerűsítése</i>	2,6	6,4	24,4	39,7	26,9	1,0	3,9	15,7	28,4	51,0
<i>Tantárgyak tanítása</i>	-	2,6	20,5	33,3	43,6	1,0	1,0	12,7	54,9	30,4
<i>Erkölcsei nevelés</i>	1,3	2,5	16,5	44,3	35,4	1,0	6,9	17,6	47,1	27,5
<i>Esztétikai nevelés</i>	-	3,8	16,5	24,1	55,7	-	7,8	18,6	43,1	30,4
<i>Általános műveltség fejlesztés</i>	1,3	11,4	26,6	31,6	29,1	2,9	1,0	20,4	38,8	36,9
<i>Személyiséged alakulására való odafigyelés</i>	3,9	10,4	31,2	33,8	20,8	6,8	14,6	34,0	34,0	10,7

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 8. táblázat adatai viszonylag pozitív képet festenek mindkét intézményről. Egyik kérdésnél sem született negatív vonatkozású eredmény. Ha végig nézzük, hogy melyik iskola melyik értéknél kapott a legtöbbet, akkor legelőször azt tűnik fel, hogy az egész táblázatban két kiemelkedően jó eredmény van; az egyiket az Ady kapta a kultúra közvetítése kategóriában. A kérdés eredetileg úgy szólt, hogy „Hogy látod az iskolád mennyire figyel arra oda, hogy az iskola keretein kívül hirdesse a kultúrát és népszerűsítse azt?” Személy szerint erre a kérdésre a Kodályban vártam a legmagasabb pontot, bár az Adynak is vannak művészeti tagozatai. Furcsának találom, hogy egy olyan intézmény, melynek kizárólag művészeti tagozata van, ráadásul a klasszikus kultúra színterének egyik jelentős szegmensével foglalkoznak, a tanulók úgy vélik, hogy a saját intézményük nem hirdeti eléggé a kultúrát. Sőt ha megnézzük a kiváló minősítésnél összesen 26,9%-ot kapott, míg az Adyban ez ugye 51% lett, de a Kodály legmagasabb pontja is az eggyel alacsonyabb kategóriában 39,7%-ot ért el. Ez viszont azt mutatja, hogy nem kielégítő az iskola menedzsmentje. Tulajdonképpen a saját munkáját nem hirdeti, nincs a köztudatban. Valószínűleg ennek is betudható, hogy nem özönlenek ide a diákok.

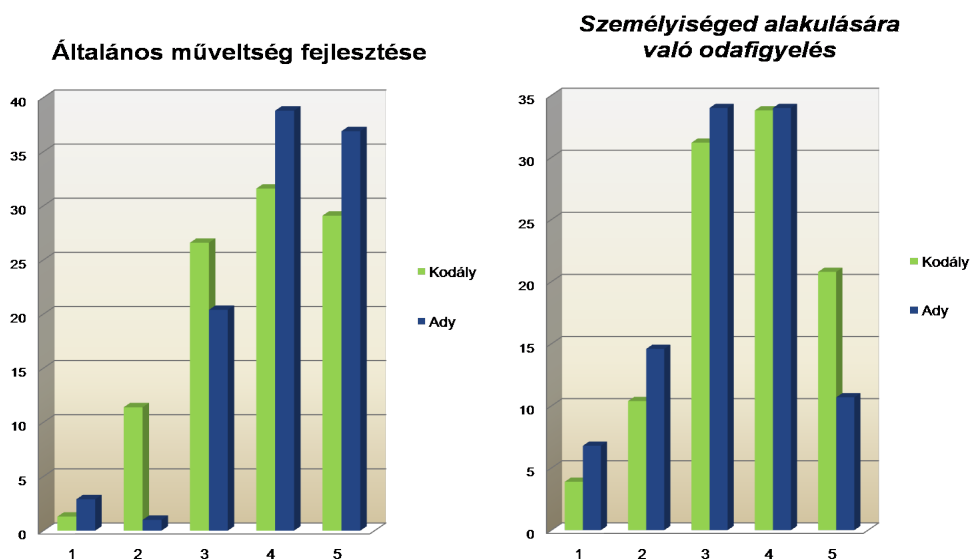
Egy oktatási intézmény többek között tanárai, oktatói sikeressége alapján mondható jó vagy kevésbé jó intézménynek. Mindkét iskola egész jó minősítést kapott ebben a kategóriában. A Kodálnál kimagaslóan jó eredménnyel végzett az osztályfőnök munkásságára vonatkozó kérdés. Az Adynál ez jóval inkább megoszlott. Úgy gondolom, hogy ezt a kisebb létszám váltja ki. A Kodályban jelenlegi állapotában is a legtöbb fővel rendelkező osztály is 23 főt tesz ki, ami még messze áll a 35-40 főtől, ami viszont jellemző az Adyban. Az osztályfőnökök kisebb létszámnál hatékonyabban tudják végezni munkájukat; jobban érzik tudni tartani az egyes embereket, személyesebb viszonyt tudnak kialakítani, így akár bátrabban fordulnak a diákok segítségért vagy tanácsért is hozzájuk. Viszont a nagy létszámoknál sokkal könnyebben át lehet siklani olyan diákokon, akik esetleg nem annyira törekvők és feltűnősködők. Így nagy valószínűséggel feledésbe merülhet az illető problémája, ami a későbbiekben nagyobb gondokat is okozhat. A többi tárgyat tanító tanárok és a tantárgyak oktatása egész jó minősítést kapott, különösebb eltérés itt nincs.

Ami a vizsgálat szempontjából még érdekes az az utolsó négy kérdés. A kultúra népszerűsítésén (4.ábra) kívül a másik 50% feletti eredményt a Kodály kapta az esztétikai neveléssel(4.ábra) kapcsolatos kérdésben (55,7%). Amennyire magas ez az érték, úgy alacsony is egyben ha úgy nézzük, hogy egy olyan intézmény ért el ilyen százalékot, ahol a fő oktatási csapásvonal maga a kultúra, az esztétikum, a szépség. Ennek megfelelően az eredmények szerint sokkal nagyobb hangsúlyt kellene ennek az oktatására fordítani. Ha más okból nem is, de a saját hivatásuk értékelése, megfelelő értelmezése és a helyén való kezelése végett mindenképp. Az esztétikai és az erkölcsi nevelés leginkább informális úton ragad az emberre, ezért rendkívüli fontossággal bír, hogy milyenek az oktatók, milyen értékeket képvisel az iskola, milyen a társaság, milyen a szabályrendszere, továbbá az is meghatározó, hogy maga az iskola milyen programokat támogat, rendez, szervez, azaz mihez adja a nevét.

4. ábra: *Elégedettség felmérés intézményenként (%)*
(Forrás: Saját szerkesztés)

Amit még fontosnak tartottam felmérni az az, hogy szerintük mennyire figyelnek oda a személyiségük fejlesztésére, fejlődésére, alakulására (5.ábra), illetve mennyire figyel oda az iskola az általános intelligencia, az általános műveltség fejlesztésére (5.ábra). Tehát arra, hogy a törzsanyagon kívül kapjanak még plusz információkat, ami leginkább az életben való túlélést segíti és nem a számonkérés a lényege. Az adatok alapján egyik szegmens sem kapott közepes átlagnál jobb eredményt. Ez viszont arra mutat, hogy sokan nem érzik magukat fontosnak, és elhanyagolva érezhetik magukat.

5. ábra: *Elégedettség felmérés intézményenként II (%)*
(Forrás: Saját szerkesztés)

Véleményem szerint egy oktatási intézménynek nem feltétlenül mindig a tárgyi tudásra kellene koncentrálnia, hanem ami ezen túl van. A személyes viszony a diákokkal, kölcsönös bizalom kiépítése, segítség nyújtás, tanácsadás az élet problémáinak megoldásához. Sokkal nagyobb hangsúlyt kellene fektetni az életvezetési tanácsadásra, a stresszkezelésre, a közösségépítési munkákra, arra, amire az életben valójában szüksége lesz, és élete végéig hasznosítani tudja. Természetesen rendkívül fontos az érettségire való felkészítés, és ezzel együtt a továbbtanulás. De valahol feledésbe merül a nevelés fontossága. Az, hogy a tanár olyan személy legyen, aki igenis tud értékes emberi értékeket közvetíteni, tanítani, és képes nevelni az ifjúság személyiségét, önképét, gondolkodásmódját. Sokszor azt lehet érezni a tanárokon, hogy a kezdeti pályakezdő lendület elvész és csak az egyhangúság, szürkeség, fásultság, humortalanság marad a helyében.

Az általam nyáron megkérdezett iskolaigazgató igen rossz képet tudott csak felvázolni előttem a tanárok hozzáállásáról. Elmesélte, hogy maguk a tanárok érdektelenek a tanítás iránt. Sokszor felkészületlenül mennek be az órájukra olyan tudattal, hogy majd lesz valahogy. Elmondta, hogy ő maga órákat töltött egyes pályakezdő, ifjú pedagógusokkal, de egyszerűen nem hallgatnak rá, nem figyelnek oda, nem fogadják meg a tanácsokat, és semmit sem változtatnak. Belegondolva abba, hogy eljutottunk odáig, hogy pedagógusainkat, tanárainkat sem érdekli az oktatás, a nevelés, a kultúraközvetítés, még csak a tananyag átadása sem, akkor hogyan várjuk el az ifjúságtól, hogy érték teljes, művelt, értelmiségi váljon belőle?

Kutatásom kiterjedt arra is, hogy felmérjem azt, hogy maga az ifjúság, önmagától vagy karöltve egy kis szülői ráhatással, hogyan próbál hozzájutni a különböző tudásanyaghoz, hogyan próbálja magát fejleszteni, képezni, sokrétűvé tenni, illetve a belülről fakadó érdeklődésük milyen irányokat vesz, és hogyan befolyásolja az életüket.

Az, hogy az illető milyen beállítottságú és milyen a fő érdeklődése, többnyire az iskolaválasztásból kiderül. Természetesen az a legideálisabb ha a szülő nem a saját vágyait, megvalósulatlan álmait próbálja ráerőltetni a gyerekére, hanem hagyja, hogy ő maga döntsön a sorsáról, és hogy ő maga próbálja megvalósítani a céljait. Korábban már szóba hoztam, hogy a szülők többsége nem lát nagy jövőt a hivatásszerű zenélésben és nagy a valószínűsége annak, hogy rengeteg gyereket beszéltek le a zenei pályán való továbbtanulási vágyukról, abból a meggondolásból, hogy ebből nem fog tudni megélni. Épp ezért volt számomra pozitív

visszajelzés, hogy az eredmények szerint a zeneművészeti tanulóinak 97,4%-át támogatták döntésükben a szülei, de az Adyban is hasonló volt a ráta (98,1%). A feltételezések alátámasztása végett, megnéztem, hogy azok, akiket a szülők is támogattak döntéseikben, iskolaválasztásukat milyen tényező befolyásolta.

9. táblázat: *Iskolaválasztás oka (%)*

Okok	Kodály		Ady		Összesen	
	igen	nem	igen	nem	igen	nem
<i>Saját döntés</i>	85,3	14,7	84,2	15,8	84,7	15,3
<i>Szülők akarták</i>	5,3	94,7	5,9	94,1	5,7	94,3
<i>Ide vettek fel</i>	0,0	100,0	2,0	98,0	1,1	98,9
<i>Anyagi okokból</i>	0,0	100,0	0,0	100,0	0,0	100,0
<i>Tanárok tanácsára</i>	20,0	80,0	5,0	95,0	11,4	88,6
<i>Barátok, ismerősök ajánlották</i>	5,3	94,7	18,8	81,2	13,1	86,9
<i>Barátok, rokonok jártak ide</i>	5,3	94,7	12,9	87,1	9,7	90,3
<i>Olvastam róla</i>	2,7	97,3	5,9	94,1	4,5	95,5
<i>Az interneten találtam rá</i>	1,3	98,7	1,0	99,0	1,1	98,9
<i>Egyéb indok</i>	5,3	94,7	2,0	98,0	3,4	96,6

(Forrás: Saját szerkesztés)

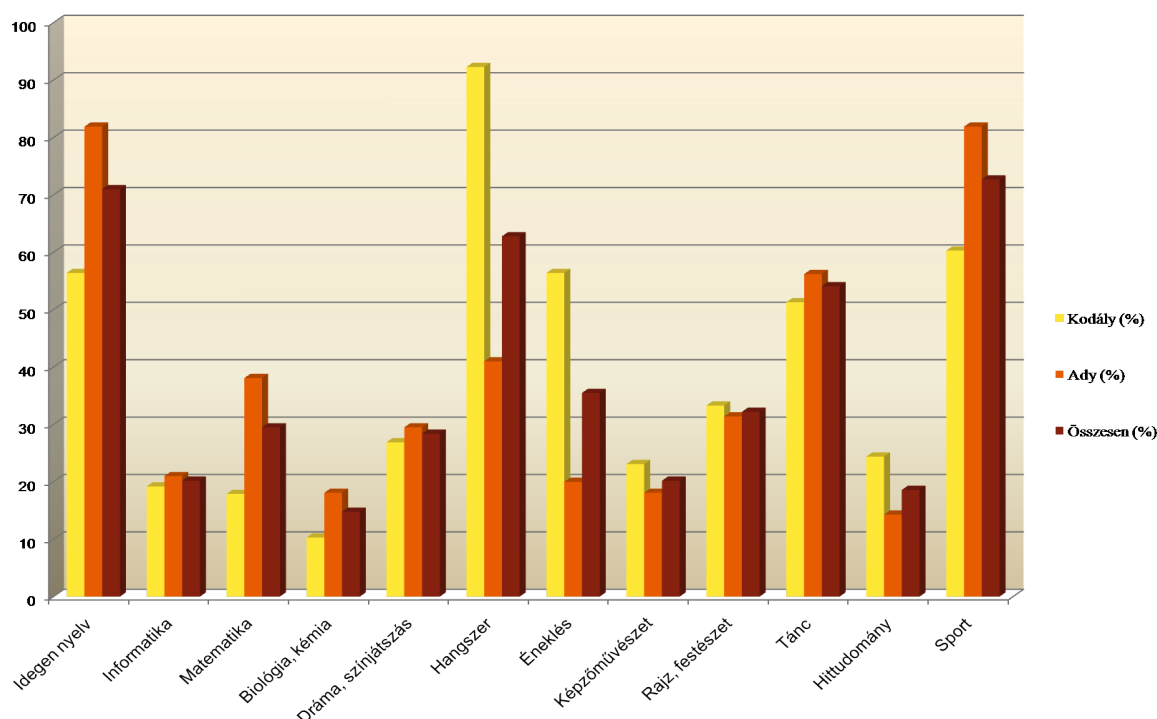
A 9. táblázatból látjuk, hogy közel 85%-uk a válaszadóknak saját döntés alapján választották iskolájukat. A fennmaradó 15% pedig igen változatosan oszlik meg. A korábban feltételezett megállapításaim miatt, azaz hogy a szülők általában ellenzik a zenei továbbtanulást, érdekesnek találtam, hogy volt egy pici százalék (5,3%) a Kodályosok között, akik úgy nyilatkoztak, hogy szüleik akarták, hogy ebbe az iskolába járjanak. A megadott adatokból sajnos, nem találtam egyértelmű okot arra, hogy miért akarhatták így a szüleik. Egyetlen diáknál találtam egy esetleges indokot, azt hogy az édesapja is zenész. De a többi zenésztanonc szülője fizikai munkát végzett, egy másik gyermekorvos volt, de a többiek viszont üresen hagyták ezt a kérdést. Az Adysoknál nem találok furcsának, ha a szülők azt akarták, hogy gyerekük ide járjon, mivel köztudottan erős gimnáziumnak számít az Ady.

A következő amit kiemelnék, az a „tanáraink tanácsára” lehetőség. Itt ismételtén a Kodályosokra térnék ki, mivel ott a hangszertanár és diák között szorosabb kapocs van, egy sokkal bensőségesebb és bizalmibb viszony, ami befolyásolhatja a döntést. Az „egyéb”

kategóriában is volt, olyan aki a főtárgy, azaz a hangszer tanár hírneve miatt választotta a zeneművészeti szakközépiskolát. Ezért is lehet az, hogy valamivel speciálisabb helyzetben vannak a zenészek, amikor iskolaválasztásról van szó, mivel ők nem iskolát hanem tanárt választanak, ami azt jelenti, hogy ők oda utaznak, abba az intézménybe járnak, amelyikben a számukra megfelelő, vagy éppen már bevált, vagy ismert hangszer tanár, előadóművész oktat. Az Ady esetében inkább gondolok arra a tanár tanácsadásra következőben, hogy a legjobbat akarta az illető tanulónak, illetve tisztában volt a képességeivel, erősségeivel, ambícióival, és ennek mentén irányította ebbe az intézménybe.

A táblázatból láthatjuk, hogy bizonyos százalékban befolyásoló tényező volt a barát, rokon tényező, illetve még egy-két százalékot az információ gyűjtés alapján való indok is kapott, de ezek elhanyagolhatóak úgy gondolom, illetve valószínűleg ezek csak plusz befolyásoló és döntés könnyítő tényezők voltak.

A tanulmányaink során sokféle fakultatív programra, szakkörre kell járni, illetve egyéni érdeklődés végett is jár az ember párra, ha nem más kikapcsolódás gyanánt (6. ábra).

6. ábra: *Szakkörök, fakultatív programok, amiket eddig életükben kipróbáltak*
(Forrás: Saját szerkesztés)

Az ország pénzügyi és gazdasági gondjai miatt, a mai ifjúság szülei elsődlegesen azt tartják szem előtt abban a kérdésben, hogy a gyerek milyen fakultatív illetve szabadidős

programra járjon, hogy a későbbiekben azt hasznosítani is tudja a tanulmányaiban. Ezzel nem azt akarom kijelenteni, hogy a szülők csak haszonlesők, és diktátorok, akik nem engednek meg semmiféle olyan szabadidős tevékenységet, ami a gyereket ténylegesen szórakoztatja is és csak kedvtelésből jár. Csak ahogy azt korábban is feszegettem, a fellépő anyagi gondok miatt sok család kétszer meggondolja, hogy milyen szakkörökre fizeti be a gyereket. Köztudott, hogy a felsőfokú tanulmányok elkezdéséhez már elengedhetetlen a nyelvvizsga, lassan nem egy, hanem kettő is kell már az érettségi végére, emelt szintű érettségiket kell tenni, mert ez alapkövetelmény a különböző szakokon, illetve kiváló érettségi vizsgát is kell tenni a magas pontszám elérése érdekében. Ezek manapság az alapvető követelmények, verseny és más egyedi tevékenységekről még nem is esett szó. Ezekből kiindulva egyből érthetővé válik, ha a gyereket inkább idegen nyelvi kurzusokra, tanfolyamokra, matek, biológia, kémia vagy akár informatika fakultációkra járatják, mert ezekből kell kimagasló eredményeket produkálniuk a továbbtanulásuk érdekében. Ezek mellett már lényegében sem idő, sem energia (sem fizikai, sem anyagi) nem marad a kulturális javak fogyasztására, illetve üzésére; olyanra mint a képzőművészet, hangszer tanulás, éneklés, festészet, táncolás stb. Viszont annak szerettem volna utána járni, hogy a gyermeki kíváncsiság, érdeklődés, a szülőkre való ráhatás milyen összefüggésben áll a tevékenységek kipróbálásával és a ráfordított idővel.

A 6. ábrán azt láttatom, hogy a válaszadók eddigi életük során milyen fakultatív képzéseken vettek részt. A 10. táblázatban pedig majd látható lesz, hogy ezeket mennyi ideig folytatták, majd hogy miért hagyták abba, ha valamelyiket abbahagyták már az elkezdése óta.

Az összesített eredmények alapján az első helyen, 72,7%-kal a sporttevékenység áll. Másodikként 71%-al az idegen nyelv szerepel, majd ezt követi a hangszer tanulás (62,8%) és a tánc (54,1%). Tulajdonképpen ezek a legalapvetőbb tevékenységek. Ezekre a legtöbb helyen, akár városban, akár vidéken, van valamilyen lehetőség. A sportot a szülők is preferálják, mivel szükség van a mozgásra akár a feles energia levezetésére, akár csak hobbiból, de nem feledkezhetünk meg az egészséges életmód generálta indokokról sem. Az idegen nyelv, sőt nyelvek tanulása inkább a továbbtanulási célok miatt ennyire közkedvelt, mintsem pusztán kedvtelés miatt, főleg ha azt is bekalkuláljuk, hogy manapság milyen drágák ezek a külön órák vagy akár tanfolyamok, kurzusok. A tánc főleg a lányok körében közkedvelt; a lány diákok 73,7%-a járt táncra. Ami még kezdetben nagyon közkedvelt tevékenység az, mint látható az eredményekből, a hangszer tanulás. Szülők végzettségétől és

munkájától függetlenül a fiúk (47%) és a lányok (53%) is egyaránt, szinte egyenlő arányban elkezdtek valamilyen hangszeren tanulni. Még viszonylag magas arányban képviselteti magát az éneklés (35,5%) és a rajz, festészet (32,2%) tevékenységek.

Miután láttuk, hogy milyen széles skálán mozog a célcsoport érdeklődési köre, nézzük meg, hogy meddig is tartott az újdonság varázsa és a kezdő lendület.

10. táblázat: A tevékenységre fordított idő (%)

Tevékenység	Összes (fő)	1-2 hét	1-2 hónap	Több mint fél év	1 év	Több mint 1 év	2 évnél több
<i>Idegen nyelv</i>	128	5,5	6,3	7,0	6,3	10,9	64,1
<i>Informatika</i>	46	6,5	6,5	10,9	13,0	4,3	58,7
<i>Matematika</i>	63	3,2	9,5	7,9	12,7	12,7	54,0
<i>Biológia, kémia</i>	38	-	18,4	7,9	7,9	28,9	36,8
<i>Dráma, színjátszás</i>	58	6,9	6,9	12,1	35,9	20,7	27,6
<i>Hangszer</i>	113	5,3	0,9	3,5	6,2	4,4	79,6
<i>Éneklés</i>	66	4,5	6,1	6,1	13,6	19,7	50,0
<i>Képzőművészet</i>	39	15,4	5,1	-	25,6	12,8	41,0
<i>Rajz, festészet</i>	60	6,7	10,0	6,7	20,0	13,3	43,3
<i>Tánc (népi, társas, hipp-hop, stb.)</i>	96	2,1	7,3	5,2	10,4	20,8	54,2
<i>Hittudomány</i>	34	2,9	2,9	11,8	14,7	14,7	52,9
<i>Sport</i>	127	4,7	1,6	2,4	7,9	9,4	74,0
<i>Egyéb tevékenységek</i>	5	-	-	-	20	-	80

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 10. táblázatban feltüntettem az egyes tevékenység folytatására fordított időmennyiséget, melyen azért egész jól kirajzolódik, hogy hány és hány ember próbálkozott egy csomó -féle tevékenységgel, és hagyta is abba ezzel a lendülettel. A tevékenységek többségében a lányok voltak a kitartóbbak, egyedül a hangszer tanulásnál érték el kevesebb százalékot a két évnél tovább kategóriában, viszont az összes többiben ők vezettek a folytatás időhossza terén. Az iskolák vizsgálatakor pedig a hangszerjátékon kívül az Ady tanulói folytatták tovább a tevékenységeket. Természetesen a hangszerjátékban magasan felülmúlta a Kodály az Ady tanulóit, de ez nem véletlen az iskola típusa miatt. A 6. ábrából, és a 10.

táblázatból azt szűrhetjük le, hogy igen sokrétű az érdeklődési köre az ifjúságnak, viszont az adatok és eredmények azt is igazolták, hogy ezeket a legtöbbben főként időhiányában hagyták abba, de közvetlen mellette áll a kedvetlenség indoka is, mely szerint elvesztette az érdeklődését és kedvét az adott tevékenység folytatásához. Ellentétbe a feltevésemmel az anyagi tényezők elhanyagolható mértékben befolyásolták ezen fakultációk abbahagyását, csak úgy mint a szülői ráhatás. Az eredmények szerint önként hagyták abba idő és kedv hiányában, illetve azért, mert túl sok energiát igényelt tőlük. Ez viszont teljes összhangban áll a véleményemmel.

4.3. A kortárscsoportok és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései

Harmadik hipotézisem a célcsoport szórakozási, kikapcsolódási szokásaira, annak gyakoriságára, színtereire és minőségére vonatkozik. Emellett megvizsgálom a fiatalok, kortársaik, és a kultúrafogyasztási szokások összefüggéseit. Próbálok képet kapni arról, hogy hol és milyen helyet kap a színház és a komolyzenei koncertek látogatása az életükben.

Első lépésként felmértem, hogy az egész célcsoport milyen gyakran jár el szórakozni.

A legtöbbben, a válaszadók 34,2%-a, „hetente 1-2-szer” jár el szórakozni az eredmények alapján. Ezt követően (30,1%), a „havonta 1-2-szer” válaszlehetőség kapta a második legtöbb szavazatot. Nemek viszonylatában a lányok járnak el többször szórakozni. Legtöbbször, 34,8%-uk, heti 1-2 alkalommal jár el; a fiúk 33,3%-a jár el ilyen gyakran. A lányok következő csoportja (32,1%-a) havonta 1-2-szer míg a fiúknak csak 26,4%-a jár el ebben a kategóriában. A harmadik legtöbb jelölést a „2 hetente” lehetőség kapta 16,1 %-kal a lányoknál, viszont a fiúknak csak a 6,9%-a jelölte ugyanezt. De ezzel szembe 15,3%-uk jelölte a „félévente, évente, nagyon ritkán lehetőséget”. Így ebből azt szűrhető le, hogy a lányok aktívabb részesei a szórakozás színtereinek, mint a fiúk.

11. táblázat: *Szórakozás gyakorisága életkor tekintetében (%)*

Életkor	Szórakozás gyakorisága							Össz.
	Naponta	Hetente 3-4	Hetente 1-2	2 hetente	Havonta 1-2	Ritkán	Soha	
14 éves	-	-	1,6	-	1,1	1,6	0,5	4,9
15 éves	0,5	-	6,0	0,5	3,3	2,2	0,5	13,2
16 éves	1,6	1,1	7,1	2,7	7,1	3,3	1,1	24,2
17 éves	0,5	1,6	4,4	3,3	8,2	1,1	-	19,2
18 éves	1,1	1,1	9,9	3,8	4,9	1,6	1,1	23,6
19 éves	-	1,1	5,5	2,2	5,5	0,5	-	14,8
Össz.:	3,8	4,9	34,6	12,6	30,2	10,4	3,3	100

(Forrás: Saját szerkesztés)

Életkorukat tekintve az élvonalban a 16 (24,2%) és 18 (23,6%) évesek vannak, de szorosán mögöttük járnak a 17 évesek (19,1%). Azonban a legtöbbet a 18 esztendősek szórakoznak; ők kapták a legmagasabb százalékot a „heti 1-2-szer” lehetőségnél, mellette pedig a 17 évesek a „havonta 1-2-szer” válasznál kaptak hasonlóan magas értéket.

A 12. táblázatban feltüntettem a szórakozási formák igénybevételét a fiúk és a lányok arányában. Ebből a táblázatból kiemelném a számomra releváns értékeket, a színházra és a komolyzenére vonatkozó adatokat. A színháznál valamivel több mint a harmada jár el a fiúkból és a lányokból is egyaránt. Viszont a komolyzenénél a lányok aránya nagyon alacsony (26,8%), míg a fiúknál 50%-uk jár el komolyzenei koncertekre.

Életkorukat tekintve, a válaszadók harmada választotta a színházat is mint igénybe vett szórakozási formát. Ebből a 16 évesek járnak el leginkább színházba, de a 16 éves, szórakozni járó fiatalokból (24,2%), csak a fele jelölte a színházat. A komolyzenei koncertek látogatottsága sem alakult jobban. A válaszadók 35,5%-a jelölte be ezt az alternatívát; a legtöbben itt is a 16 évesek voltak, de már nem sokkal lemaradva, a 17 és 18 évesek is bejelölték.

12. táblázat: Szórakozási formák igénybevétele iskolánként és nemek szerint (%)

Szórakozás formák	Kodály		Ady		Összesen		Összes férfi		Összes nő	
	Jár	Nem jár	Jár	Nem jár	Jár	Nem jár	Jár	Nem jár	Jár	Nem jár
<i>Klub</i>	20,3	79,7	40,0	60,0	31,5	68,5	31,9	68,1	31,3	68,8
<i>Bár</i>	24,1	75,9	51,4	48,6	39,7	60,3	36,1	63,9	42,0	58,0
<i>Kávézó</i>	35,4	64,6	59,0	41,0	48,9	51,1	26,4	73,6	63,4	36,6
<i>Diszkó</i>	17,7	82,3	34,3	65,7	27,2	72,8	26,4	73,6	27,7	72,3
<i>Pub</i>	21,5	78,5	40,0	60,0	32,1	67,9	30,6	69,4	33,0	67,0
<i>Mozi</i>	41,8	58,2	71,4	28,6	58,7	41,3	45,8	54,2	67,0	33,0
<i>Színház</i>	44,3	55,7	26,7	73,3	34,2	65,8	34,7	65,3	33,9	66,1
<i>Könnyűz. koncert</i>	53,2	46,8	39,0	61,0	45,1	54,9	43,1	56,9	46,4	53,6
<i>Komolyz. koncert</i>	74,7	25,3	6,7	93,3	35,9	64,1	50,0	50,0	26,8	73,2
<i>Egyéni sport</i>	13,9	86,1	34,3	65,7	25,5	74,5	25,0	75,0	25,9	74,1
<i>Csoportos sport</i>	21,5	78,5	34,3	65,7	28,8	71,2	27,8	72,2	29,5	70,5
<i>Egyéb</i>	11,4	88,6	10,5	89,5	10,9	89,1	13,9	86,1	8,9	91,1

(Forrás: Saját szerkesztés)

A két kulturális szegmenst megvizsgáltam iskolánként is. Az eredmény nem meglepő. A színházba járás és a komolyzenei koncertek látogatása összességében közel azonos érdeklődést keltett (34,2% és 35,9%). Viszont tudatában annak, hogy az egyik vizsgált intézmény ténylegesen a komolyzenével foglalkozik, érdekelt hogy hogyan is oszlik meg az érdeklődés. A színházba járás a Kodály esetében a „jár” és a „nem jár” válaszok között 44,3% és 55,7% arányt mutatott, míg az Adyban már jóval rosszabb képet kaptunk; ott a válaszok aránya 26,7% és 73,3% lett. Azért tartom ezt különösnek, mivel az Ady Endre Gimnáziumban létezik dráma szakos tagozat, bár én a két tannyelvű osztályokat, illetve testnevelés tagozatos osztályokat kérdeztem, de nem lehet megfedkezni arról, hogy azért még is csak egy intézményről van szó. Épp ezért, nagyobb hatást kellene kifejtсен az intézmény a diákjaira olyan szempontból, hogy ösztönözze a színházzal való ismerkedést az összes tagozaton, ne csak a hivatásszerűen ezzel foglalkozó osztályokban legyen elvárás, illetve jobb esetben,

igény. A komolyzenei koncertek látogatásának mértéke még ennél is riasztóbb képet eredményezett. A Kodályban a „jár” és a „nem jár” válaszok eloszlása 74,7% és 25,3% lett, viszont az Adyban ez a vártnál is alacsonyabb értéket vett fel; mindössze 6,7% válaszolt pozitívan. Mindkét eredmény lehangoló. A zeneművészeti esetében azért, mert ennek az arálynak 100% - és 0%-nak kellett volna lennie. Az eredmény ezáltal azt sejteti, hogy aki ezt a pályát választotta, annak a negyede nem érdeklődik igazából a saját hivatása iránt, nem követi nyomon a szakmája aktuális képviselőit, a komolyzenei élet alakulásának befolyásolóit, azaz a szakma nagyjait, illetve még fennáll az a lehetőség is, hogy számára nem szórakoztató amit csinál, illetve nem okoz neki örömet ha ezt hallhatja és láthatja. A koncert látogatottságának gyakoriságára vonatkozó kérdés is ugyancsak ezt támasztja alá. Csak 54%-uk vallotta úgy, hogy ő rendszeresen, gyakran jár ezekre a koncertekre. Úgy érzem joggal lehet fel tenni a kérdést, hogy ha nem nekik, akkor kiknek kellene járnia ezekre az előadásokra?

Az Ady esetében ennél is negatívabb irányba mutatnak az eredmények. A megkérdezettek többsége a gimnázium egyik legerősebb, ha nem a legerősebb osztályába járnak. Mégis az az eredmény, hogy még csak az egytizedük sem érdeklődik a komolyzenei koncertek iránt. Közel 28%-uk válaszolt úgy, hogy még soha nem volt ilyen koncerten, további 44% pedig úgy, hogy egyszer-kétszer vett részt ilyeneken. Az eredmények önmagukért beszélnek. Már a gondolata is rémisztő, hogy ők az új, felnövő generáció, akik nemsokára belépnek a munkapiacra, pár év múlva családot alapítanak, és alapjába véve elutasítják a klasszikus kultúrával való érintkezést. Úgy is fogalmazhatnánk, hogy nem hajlandók erre sem időt, sem pénzt áldozni. Azért is említettem ezt meg, mert a klasszikus kultúrának helyszínt és teret adó létesítmények mindig lehetőséget adtak a diákoknak, tanulóknak, egyetemi hallgatóknak arra, hogy kedvezményesen hozzájussanak az előadások jegyeihez, bérleteihez, akár csoportosan, akár egyedül. Ha ebből a nézőpontból nézem azt kell hogy mondjam, hogy nem látok a zenésztanoncokban kellő elkötelezettséget, érdeklődést, elhivatottságot, alázatot a szakmájuk iránt. A leendő értelmiségeinkre nézve pedig arra jutottam, hogy a mai felnövő generációra jellemző módon tájékozatlanok és zárkóztak valami olyan előtt, amely fejleszthetné őket; a személyiségüket, intelligenciájukat és nem mellesleg az általános műveltségüket.

13. táblázat: *Debrecenben vagy más településen élők aránya (%)*

	Debrecen	Más település
Kodály	20,3	79,7
Ady	80,8	19,2
Összesen:	54,6	45,4

(Forrás: Saját szerkesztés)

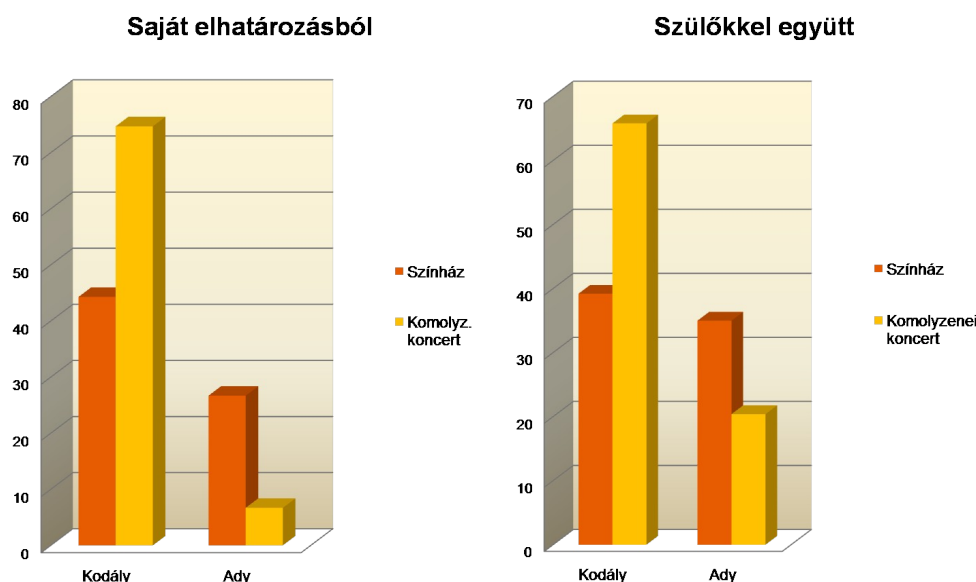
14. táblázat: *Hétköznapi tartózkodás (%)*

Lakhely	Kodály	Ady	Összesen
<i>Szülőkkel</i>	39,2	91,4	69,0
<i>Albérletben</i>	3,8	-	1,6
<i>Nagyszülőkkel</i>	1,3	1,9	1,6
<i>Egyedül</i>	-	1,0	0,5
<i>Barátokkal</i>	1,3	-	0,5
<i>Kollégiumban</i>	54,4	4,8	26,1
<i>Nevelőszülőknél</i>	-	-	0,5

(Forrás: Saját szerkesztés)

A lakhelyük és a hétköznapi tartózkodási helyük sem ad megfelelő magyarázatot arra, hogy miért látogatják ilyen keveset ezeket az előadásokat. Az Adysok 80,8%-a debreceni lakos, viszont a fent maradt 19,2%-ból 4,8% kollégiumban lakik és további 10,6% valószínűleg vidékről jár be naponta, mert válaszuk alapján szüleikkel élnek a hétköznapiakban. A fennmaradó 3,8% pedig ugyancsak Debrecenben tartózkodik, csak albérletben vagy a barátainál él. Így magyarázatként a fent leírtakra lehet következtetni, mivel a város számtalan lehetőséget kínál színesebb-nél-színesebb kulturális programjaival. Eközben a zeneművészeti diákjainak csak 20,3%-a debreceni, a többiek (79,7%) más településeken élnek, de többnyire ugyancsak városban. Ebből az arányból 39,2%-uk a szüleikkel élnek, feltételezhetően a debreceniek mindenképp, illetve további 18,9% vidékről utazik be nap mint nap. 54,4%-uk kollégiumot vesz igénybe, a fennmaradtak pedig albérletben, barátoknál vagy nagyszülőknél élnek. Ezekből az adatokból olyan következtetést vonhatnánk le, hogy a szülőkkel való együttélés negatívan befolyásolja az előadásokra való ellátogatást. Vagy lehetséges, hogy ők maguk sem járnak, így egy részről rossz példát mutatnak, másrészt pedig nem tartják fontosnak, így a gyerek sem fogja annak tartani. Illetve van még egy olyan

oldala is, hogy nem támogatja a gyereket az elképzeléseiben, vagy nem tudja felmérni a kultúrában való részvétel fontosságát, továbbá anyagi gondokra hivatkozva, nem áldoz erre. Viszont mindezt megcáfolja az az eredmény, melyet a 7. táblázat szemléltetett. Kimutatta, hogy a komolyzenei koncertekre szívesebben járnak el az Adysok szüleikkel, így továbbra is az érdektelenséggel magyarázható az eredmény. Az 7. ábra is ezt láttatja.

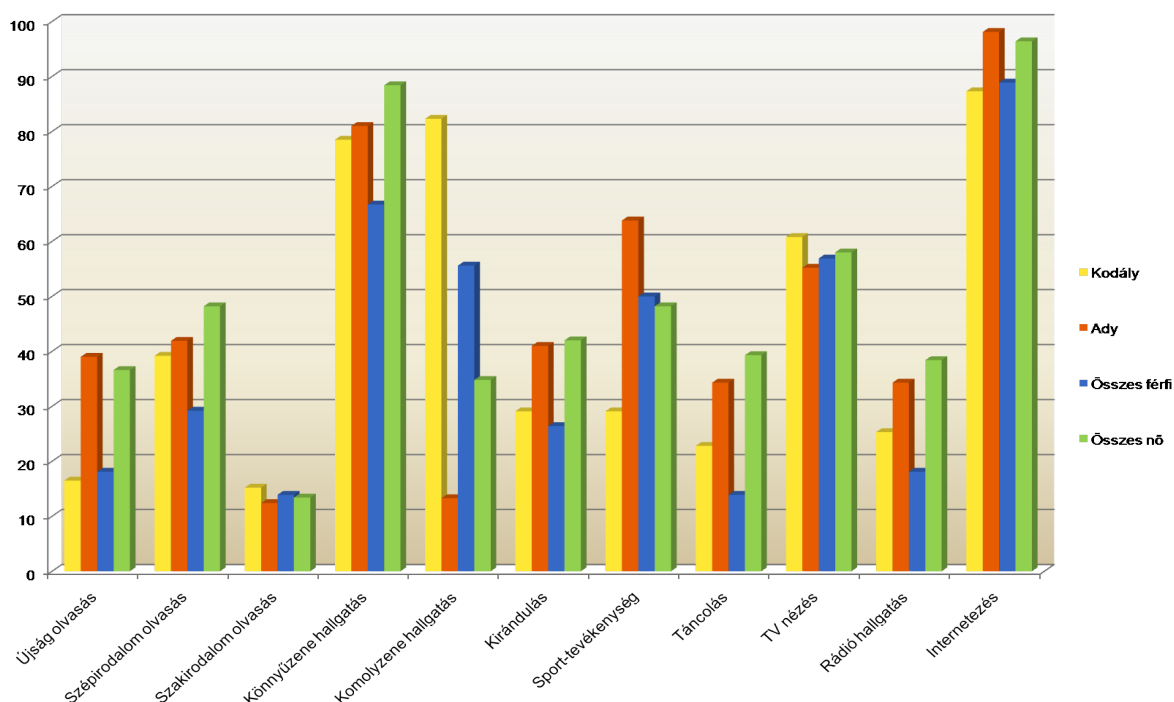
7. ábra: *Komolyzenei koncert és a színház látogatása*

(Forrás: Saját szerkesztés)

Családi állapotuk viszonylatában vizsgálva a célcsoportot sem kaptam növekvő tendenciát a látogatottságot illetően. A szórakozási gyakoriság egyrészt meglepő, másrészt érthető módon alakult. Az eredmények azt mutatták ki, hogy az egyedülállók jóval többet járnak el szórakozni és jóval többet is költenek ezáltal kikapcsolódásuk, szórakozásuk érdekében. Azt a tényt, hogy a párkapcsolattal nem rendelkezők többet mozdulnak ki otthonról, valószínűleg az magyarázza, hogy egyrészt ismerkedési célból teszik, másrészt viszont pont a kötetlenség engedteteti meg önmagukkal, hogy többször kimozduljanak a négy fal közül. A párkapcsolatban élők eredményei viszont olyan szempontból meglepőek, hogy nem igazán mozdulnak ki, kevesebbszer járnak el szórakozni mint akiknek nincs barátja vagy barátnője. Ennek megfelelően kevesebbet is költenek ezekre a célokra. Viszont az eredményekből azért azt le lehet szűrni, hogy főként beülős, beszélgetős, meghitt és általában csendesebb, nyugodtabb helyekre szeretnek eljárni a párban lévők. A színház és a komolyzenei koncertek látogatottsága szempontjából nincs különösebb változás a többséghez

képest. Ezen a ponton nem okozott se pozitív se negatív változást az, ha valaki egyedülálló vagy kapcsolatban él.

Fontosnak tartom még megvizsgálni azt a kérdést, hogy a kimozdulással járó kikapcsolódási formák mellett, milyen egyéb szabadidős tevékenységet választanak. Ezek a választott tevékenységek pontosabb képet adnak az adott célcsoportról, mivel ezáltal láthatóvá válik, hogy milyen irányultságú érdeklődéseik vannak még.

8. ábra: **Egyéb szórakozási formák (%)**

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 8. táblázatban iskolánként és nemek szerint is megnéztem az eredmények alakulását. Nagyon meglepő eredmények nem születtek, viszont azért érdemes megnézni, hogy az olvasással járó tevékenységek nincsenek az élbolyban. Egyedül a szépirodalom olvasásnál emelkedik ki az Ady, illetve a lányoknál majdnem a fele választotta ezt az opciót. Az eredmények csak azt támasztják alá, hogy egyre inkább nem divat az olvasás. Ennek a negatív vonulata, hogy ezzel együtt jár a tájékozatlanság, aminek közvetlen előzménye az érdektelenség, az apátia és az, hogy semmi sem ébreszti fel az ismeretszerzési vágyukat.

A zenehallgatás ismételten nem eredményezett meglepő eredményt. A könnyűzene majdnem hogy dupla annyi százalékot kapott mint a komolyzene. Viszont érdemes megfigyelni, hogy a Kodályban mindössze 82,3 %-ot kapott, ami újfent arra enged

következtetni, hogy az iskolába járó diákok szűk egynegyede nem érdeklődik a választott szakmája iránt. Mindezen felül ráadásul nem is fejleszti magát hangzó anyagon keresztül. Az Adysok eredménye pozitív olyan szempontból, hogy igaz elég vékony, de van egy réteg akik pusztán érdeklődésből vagy akár kikapcsolódás végett hallgatnak komolyzenét. A fiúk és lányok aránya (55,6% – 34,8%) számomra annyit mond, amit saját tapasztalatom is általában mutat, azaz hogy a fiúk sokkal jobban bele tudnak mélyedni az általuk választott szakmába, vagy bármilyen más tevékenységbe. Jelen esetben a zenélésbe, zenei fejlődésbe. Több energiát és időt képesek egy azon dologra fordítani, míg a lányok sok esetben több mindent csinálnak egyszerre, több mindenbe fognak bele, illetve egyszerre több probléma megoldásán jár az eszük, ami viszont eltereli a gondolataikat és elveszi az idejüket a hasznosabb, vagy fontosabb tennivalókról. Ezt a gondolatmenetemet azzal is alátámasztanám, hogy ha megnézzük, akkor a lányoknál nagyobb százalékban szerepel a könnyűzene hallgatása (88,4%). A kérdőív nyílt kérdései között szerepel egy olyan, amely asszociatív jellegű. Mind a könnyűzenére és mind a komolyzenére tettem fel kérdést. A könnyűzenével kapcsolatban olyan visszajelzések születtek, hogy a legtöbben háttérzeneként hallgatják, akkor amikor éppen valami más tevékenységet is végeznek, ergo, nem szentelnek neki 100%-os figyelmet. Ezáltal úgy vélem, jelentéktelenebb a könnyűzene mint a komolyzene, mivel a megértése nem igényel akkora koncentrációt, odafigyelést, épp ezért is tudják hallgatni minden egyéb munkavégzés közben.

A 8-os ábra eredményeiből a további vizsgálatok miatt, a média eszközeit emelném ki. Itt ugye a tv nézés, a rádió hallgatás és az internetezés dominál. Észrevehető, hogy a három közül a rádió hallgatás kapta a legkevesebb százalékot (30,4%), második helyen a tv nézés végzett (57,6%), és mai viszonylatokban nem meglepő, hogy az internetezés kapta magasan a legnagyobb értéket (93,5%). Nem csak a média eszközök, hanem az összes szabadidős tevékenység közül. Az idő haladtával egyre jobban domináns szerepet tölt be az emberek életében az internetezés. Tény, hogy elég régen helyhez kötve sincs, amit a mobil internet, majd az okos telefonok, iPhonok tettek lehetővé. Ezáltal bárhol, bármikor, akár tanítás közben, várakozás közben, bármiféle cselekvés közben pillanatok alatt fel lehet csatlakozni az internetre és szabadon lehet böngészni, chatelni. Lassan, a rengeteg előnye mellett felfedezzük a hátrányait is, amikből leginkább azt emelném ki, hogy rengeteg időt felemészt, még hozzá mérhetetlen mennyiségben és észrevétlenül. A másik negatívum mellette, hogy rengeteg hamis, torzított, elferdített és hibás adat kering a világhálón, melyekkel a tudatlan, és

gyakorlatlan felhasználókat könnyedén átverhetik.

4.4. A média és a kultúrafogyasztási szokások összefüggései

A kulturális javak fogyasztásának fogyasztási rétegének vizsgálatakor, nem szabad elfelejtenünk, hogy milyen korban is élünk. Össze sem hasonlítható hogy mi volt ezelőtt 20-30 vagy, akár csak közelebb maradván, 5-10 éve, mint ami most van. Természetesen az élet minden helyszínén történtek változások, mind politikai, gazdasági, pénzügyi, oktatási, egészségügyi téren, de számunkra most a releváns változás a modern információs technika világának jelentős mértékű és hihetetlen gyors fejlődésének a változása.

Ebben a fejezetben azt fogom vizsgálni, hogy milyen mértékben és hogyan van jelen a célcsoportom életében a modern technika, és hogy ez mit is jelent, és milyen hatással van a két vizsgált művelődési szegmensünkre, a komolyzenére és a színházra nézve.

A Neumann János nevével fémjelzett első számítógép megjelenésével megkezdődött egy új idősámítás. Méghozzá az információ terjedésének, az elektronikus technikának az új idősámítása. Amióta megjelent a számítógép, rohamtempóban fejlődött a technika. Egyre újabb és újabb gépeket dobtak a piacra, amik egyre többet és többet tudtak. Egyre inkább kielégítették a felhasználók igényeit, de még azok után is láttak benne újabbnál-újabb lehetőségeket. Idővel megjelentek az egyre modernebb és praktikusabb adathordozók; kezdetben még a floppy lemez, majd a CD, DVD, ezt követően pedig már minden egyre kisebb és egyre laposabb méreteket és formát vett fel. Megjelentek a pendrive-ok, a különböző nagy teljesítményű külső merevlemezek. A szórakoztató ipar oldalát tekintve azt vehettük észre, hogy az elérhetőség kényelmessége szempontjából elkezdtek mobilizálni a számítógépeket, és azok hardvereit. Feltűntek a különböző lejátszók; kezdetben még a walkman volt divat, majd a discman. Egyre jobban elkezdtek adni a dizájnra, így egyre színesebb, kisebb és laposabb verziók kerültek a boltokba, kezdve az MP3-as lejátszókkal, majd jöttek az MP4-es lejátszók. Ezek mellett természetesen a kommunikációs eszközök is gyors fejlődésen mentek keresztül, lásd a mobiltelefonok megjelenése, majd az évente, félévente feltűnő gyorsabb, praktikusabb és multifunkciós változatai. Nem is olyan régen tört be a piacra az okos telefon mánia, illetve az Apple eszközök színes tárháza, például az iPod, iPad vagy az iPhone, hogy csak a legalapvetőbbeket említsem. A dolgozat érdekeit nézve, nem célom a teljes fejlődési történet felvázolása. Ezzel a rövid felsorolással mindössze annyit akartam érzékeltetni, hogy viszonylag rövid időn belül hatalmasat ugrott az információs

technika, aminek a rengeteg előnye mellett bizony hátrányai is vannak.

Ami számunkra most releváns az az, hogy felhasználói generációk jöttek létre. Azok az emberek akik már ezen eszközök megjelenésekor középidősek voltak vagy annál korosabbak, szinte lehetetlen nekik felzárkózniuk azokhoz, akik beleszülettek ebbe a világba. Ezzel ellentétbe azoknak akik ebben nőttek fel, számukra minden egyszerű és egyértelmű. Egy-egy újabb eszköz kiismerése és kezelése nem okoz gondot. Az én célcsoportom is beleesik ebbe a generációba. Ezt a korosztályt a tudomány és a publicisztika az elmúlt években „digitális bennszülötteknek”, net-, Facebook- és IT-generációnak”, vagy éppen „cyber-kids”-nek nevezi (Ságvári 2011). Viszont az ő szüleik már sokszor csak reménytelenül próbálnak lépést tartani a fejlődéssel, a náluk még idősebb nemzedékről nem is beszélve. Rengeteg kutató foglalkozott ezzel a jelenséggel, többek között Angelusz Róbert, Fábíán Zoltán és Tardos Róbert szerző hármasa, akik a „digitális szakadék”, „digitális megosztottság” és a „digitális egyenlőtlenség” fogalmait forgatják. Kutatásuk eredményeképpen megállapították, hogy „az internethasználat terjedésével egyre nagyobb hangsúlyt kapnak a hozzáférésbeli egyenlőtlenségek mellett a használati különbségek szerinti digitális egyenlőtlenségek is” (Angelusz 2004:329).

A társadalom szempontjából azért érdekes, mert ezt a folyamatot már nem lehet a visszájára fordítani. Ezzel együtt kell most már élni és a fejlődéssel lépést tartani ameddig csak lehet, mert ha a társadalom nem veszi fel a lépést akkor lemarad a világ változásáról. Természetesen van a modernizációnak rossz oldala is, de most a pozitívakra kell elsődlegesen koncentrálni.

Nem kell mondanom, hogy ezeknek az új eszközöknek és új információcserére alkalmas technikáknak a követése elengedhetetlen a kultúra szempontjából. Hiszen, mint azt a kezdetekben is letisztáztam, a kultúra csak akkor tud élni ha terjesztik is. Emiatt is tekintek a modern technikára úgy, hogy ez egy új kulturális dimenzió, egy új színtér. Az elkövetkezendő években fontos feladata a tenni akaróknak, hogy aktívan részt vegyenek a változás alakulásában, hogy ők is megfelelően tudják alkalmazni ezeket az eszközöket. Nem véletlenül nyilatkozik úgy a Kapitány páros, hogy „[...] az új technikai lehetőségek fokozzák az interaktivitás lehetőségét is, és ezzel ugrásszerűen megnövelik az egyes emberek kulturális aktivitásának lehetőségét [...]” (Kapitány 2009:27).

A kultúra digitalizálódása új dimenziót nyit meg. Térbeli áttörést jelent, melyet okosan

kell kihasználni. Már napjainkban is ez az elsődleges informálódási mód, főként a fiatalok körében. Új kapcsolatteremtési lehetőséget jelent, illetve a kommunikációnak egy közvetett fajtája, ha például csak a chatelésre gondolunk, de ugyanúgy az e-mailezés, a facebookozás és még sorolhatnám, mind-mind azt a célt szolgálja, hogy otthonról a szobánkból tudjuk tartani a kapcsolatot a barátainkkal, rokonainkkal, tanárainkkal a világ bármely pontján. Joggal hívja fel a figyelmet a Bauer - Déri szerzőpáros arra, hogy „[...] az online közösségi hálók felépítésének és szerepének kutatása [...]” fontos és elkerülhetetlen feladata a társadalomtudományoknak (Bauer 2011:283). Természetesen hosszútávon lesznek és már vannak negatív hatásai az internetnek, például a kapcsolatteremtési szokásokkal kapcsolatban.

Kétség nem fér ahhoz, hogy az internet, és a modern eszközök világa új kulturális színteret hozott létre, és hogy van kultúraközvetítő szerepe és ereje. A társadalomnak ezt a tulajdonságát kell jól és hatékonyan kihasználni. Számtalan manipulációnak van kitéve ezáltal. Sokan nincsenek tudatában annak, hogy a tv reklámok, híradások, hirdetések, show műsorok stb., mennyire manipulatívak, és mekkora befolyással bírnak. Az internet ezt csak még inkább felerősíti és még több lehetőséget kínál azok számára, akik nem feltétlenül jó célokra akarják felhasználni ezt a tömegeket megmozgató erőt.

Ezek a tömegkommunikációs eszközök „egészen más tartalmakat közvetítenek, mint a hagyományos kultúrahordozók, s nemcsak „műszakilag”, de szerkezetileg is átalakítják a kultúrafogyasztást” (Kuti 2009:196). Ezen a csapáson haladva tovább vizsgáltam a kultúrafogyasztókat fizikai jellemzőik alapján.

Az eddigi vizsgálódásaim a társadalmi színterekre vonatkoztak leginkább, de emellett nem szabad elfelejteni a média és az új információs eszközök nyújtotta lehetőségek befolyásoló erejét sem.

A negyedik hipotézisem pontosan az előbbiekre hívta fel a figyelmet; arra hogy az új, modern információs világ eszköztára, nagy hatással van a kultúrafogyasztásra. Én a kultúrán belül a komolyzenével és a színházzal foglalkoztam, és ezt a tényezőt is e mentén vizsgáltam meg.

Elgondolkoztam azon, hogy a két vizsgált színterem milyen összefüggésben áll a technikával. Elsősorban arra jutottam, hogy a szórakoztatóipar rohamos fejlődése lehetővé tette a digitális felvételeket, ami abból a szempontból mérvadó, hogy lecsökken az élő koncertek látogatottsága, mivel kényelmesebb otthon meghallgatni a műveket mint elkészülni,

elutazni, és órákig csendben figyelni az előadást. A CD-k, DVD-k lehetővé teszik, hogy akkor és ott, és annyit hallgasson meg a fogyasztó az adott műből, koncertfelvételtől, amennyi éppen jólesik, vagy amennyire éppen ideje engedi. Másfelől, ma már könnyedén, egyszerűen és ingyen letölthetőek a zeneszámok jobbnál-jobb előadókkal és kiváló minőségben. Az internet havidíján kívül ez lényegében semmibe se kerül a fogyasztónak. Mindezen felül már webrádióon keresztül is elérhetők a koncertek, melyeket élőben is igen gyakran szoktak közvetíteni. Lényegében minden adott a szükséges alpműveltség megszerzéséhez, illetve ha valaki ténylegesen komoly érdeklődő, akkor tovább tud ebbe mélyedni, és autodidakta módon fejlesztheti intelligenciáját, tudását, növelheti ismeretanyagát és bővítheti ismeretkörét. Ráadásul mindezt többnyire ingyen vagy legalábbis olcsón teszi, és nem kell hozzá ki se mozdulnia a négy fal közül.

Ha az előzőeket figyelembe veszem, akkor a saját szempontrendszerem alapján három csoportot tudok megkülönböztetni a kultúrafogyasztók között, azon belül is most a zenei szintért vizsgálva.

15. táblázat: A kulturális fogyasztók csoportosítása a saját meghatározásom által

Szempontok	Csoport neve	Jellemzők
Milyen zenét hallgat?	„klasszikusok”	Komolyzene kedvelő.
Fogyasztás helyszíne:		Koncerteken, előadásokon.
Fizikai jelenléte:		Közvetlen, személyes jelenlét.
Kockázat vállalás a hallottak miatt?		Van.
Milyen zenét hallgat?	„neoklasszikusok, popularisták”	Könnyűzene kedvelő.
Fogyasztás helyszíne:		Koncerteken, előadásokon.
Fizikai jelenléte:		Közvetlen, személyes jelenlét.
Kockázat vállalás a hallottak miatt?		Van.
Milyen zenét hallgat?	„virtuális kultúrafogyasztók”	Komoly és könnyűzenét is akár.
Fogyasztás helyszíne:		Otthoni környezetben.
Fizikai jelenléte:		Nincs közvetlen kapcsolat, felvételek útján művelődik.
Kockázat vállalás a hallottak miatt?		Nincs.

(Forrás: Saját szerkesztés)

Az első csoport a „klasszikusok”, akik nevükhöz híven a komolyzenét preferálják. A hagyományos és jól bevált módon eljárnak az előadásokra, jegyet s bérletet váltanak a

koncertekre, mert fontos számukra a közvetlen kapcsolat azzal az élménnyel, érzéssel, melyet egy élőben meghallgatott, egyszeri és megismételhetetlen pillanatok nyújtó koncertélmény adhat a számukra. Szeretik ezeknek az előadásoknak a hangulatát, miliójét, izgalmát és közvetlenségét. A zenekar látványa nyújtotta felemelő és elérhetetlen, de mégis megfogható érzését. Mindemellett vállalják a kockázatot, hogy az aktuális előadás kimenetele pozitív vagy negatív lesz. Elnyeri tetszésüket vagy éppenséggel nem. Természetesen fontos ennek a csoportnak a koncerteknek a társadalmi kapcsolatteremtő és ápoló szerepe is, hiszen ha csak az idősebbekre gondolunk, sokszor ezek az alkalmak teremtik meg a lehetőségét annak, hogy régen látott barátjukkal, ismerősükkel hosszú idő után ismét találkozzanak. Ez a csoport mondanom se kell, igen szűk és vékony réteget képez manapság.

A második csoportom a könnyűzene fogyasztói, azaz a „neoklasszikusok”, vagy „popularisták”, akik ellentétben az előző csoporttal nem a hagyományos, komolyzenét kedvelik, hanem a mai divat zenéket. Ennek rengeteg alfaja és típusa van, amit nem érdekem most felsorolni. Igen szerteágazó és emiatt egy igen széles réteg tud valamelyik szegmensével azonosulni. Akár többel is egy azon időben egy azon személy. Azokban a jellemzőikben hasonlóak az előzőekhez, hogy ők is szívesen részt vesznek élő koncerteken. Szeretik átérezni azt a pezsgést, lendületet, miliót, hangulatot, esetleg adrenalint, amit egy élő koncert okozhat. Vágynak arra, hogy a bandatagokkal, előadókkal találkozzanak, ápolják és építsék az előadóról kialakított kultuszt és fantáziavilágot. Esetleges ismeretszerzés céljából járnak el, illetve nagyszerű kikapcsolódási, lazítási és szórakozási lehetőség egy-egy ilyen koncerten való részvétel. Itt is ugyanúgy jellemző a közvetlenség mint fizikai jellemző a kultúrafogyasztás szempontjából.

Végül a harmadik réteg, a „virtuális kultúrafogyasztók”, akik mindezekről az élményekről lemondva otthon, a négy fal között, technikai eszközök segítségével, leginkább egyedül, de akár csoportosan is, kizárólag felvételekről „művelődnek”. Nem alakult ki náluk az igény, hogy személyesen részt vegyenek a kultúrafogyasztás közben. Az is teljesen elképzelhető, hogy egyszerűen már csak elkényelmesedtek, s nem hajlandók ezekre az egyszeri és megismételhetetlen élményekre, pillanatokra áldozni. Az interneten, például a youtube, vagy egyéb videó és hangportálok által tájékozódnak és követik nyomon a zenei világot, vagy rádiót hallgatnak, esetleg CD-t, DVD-t vesznek, bár miután 99%-ban már minden elérhető a világhálón, így letöltik azokat, vagy csak egyszerűen onnan hallgatják meg a felvételeket. Itt a lényeges jellemző, hogy közvetett módon részesülnek a kultúrával. Ez

természetesen nem csak a zenei világban lehet értelmezni, hanem akármelyik kulturális ágazatban; képzőművészet, festészet, turisztika, fotózás stb. Az interneten már nincs olyan amiről ne lenne akár egy rövid bejegyzés, cikk, rovat, vagy egy-egy kép. Ha így vesszük, szinte bármit el lehet érni a fotelünkből.

Nagy különbség az, hogy csak láthatunk, mivel azokat a dolgokat csak közvetve, például egy képernyőn keresztül „élhetünk” meg. Ahhoz, hogy ez ténylegesen kultúrafogyasztás legyen, amely valódi értékeket hordoz és ad hozzá személyünkhöz, ahhoz úgy gondolom, hogy nélkülözhetetlen a fizikai kontaktus, a közvetlen kapcsolat, részvétel, vagy részesedés akár egy koncert keretében, ha a példánál maradok.

Természetesen tudomásul kell venni a modern technika térhódítását, és azt, hogy egy új dimenzió kapuit nyitotta meg. Azonban nem szabad elveszni ebben a világban, mert továbbra is azon a véleményen vagyok, hogy valóban fantasztikus lehetőségeket nyújt a modern technika, de vannak jól bevált, hagyományos és eredményes eszközök, amelyeket semmi esetre sem kellene figyelmen kívül hagyni és elhanyagolni. Nem szabad, hogy az újdonság varázsa magával ragadjon és felülírjon minden eddigi tapasztalatot. Számomra még elképzelhetetlen egy olyan világ, melyben mindent el lehet intézni egy gép segítségével.

Visszatérve a kutatáshoz, természetesen a fentiekben leírtakat figyelembe véve, észrevehető a változás a média terén. Egy alapfeltevésem miatt, miszerint van összefüggés a média világa és a kulturális fogyasztók között, ezért feltettem ezzel kapcsolatban is néhány kérdést.

Kíváncsi voltam arra, hogy mennyire van befolyással a tv és az internet a megkérdezettek szórakozási szokásaira. Nem meglepő, hogy az internet viszonylag magas százalékot kapott. Míg a televízióról, mint szórakozási szokást alakító és befolyásoló tényezőről közel 50% azt állította, hogy csak minimálisan van jelen ilyen téren, addig az internetnél, már a közepesen kategória kapott közel 50%-ot. Érdekesnek tartom viszont azt, hogy mindkét esetben a lányok nagyobb arányban voltak jelen mint a fiúk. Illetve ugyanezt fedeztem fel a tájékozódási szokásoknál is.

16. táblázat: *Koncertekről, előadásokról való tájékozódási szokások (%)*

Tájékozódási lehetőség	Férfi		Nő		Összesen	
	Igen	Nem	Igen	Nem	Igen	Nem
<i>Internet</i>	61,1	38,9	75,5	24,5	69,8	30,2
<i>TV</i>	29,2	70,8	30,9	69,1	30,2	69,8
<i>Rádió</i>	30,6	69,4	36,4	63,6	34,1	65,9
<i>Fali hirdető, plakátok</i>	59,7	40,3	70,9	29,1	66,5	33,5
<i>Tanárok</i>	50,0	50,0	35,5	74,5	41,2	58,8
<i>Szülők</i>	22,2	77,8	18,2	81,2	19,8	80,2
<i>Barátok</i>	61,1	38,9	57,3	42,7	58,8	41,2
<i>Egyéb</i>	2,8	97,2	2,7	97,3	2,7	97,3

(Forrás: Saját szerkesztés)

A 16. táblázatban igen szembeűnő, hogy a lányok nagyobb mértében tájékozódnak a technika által, mint a fiúk. Ott viszonylag több a kapcsolatok és a személyes úton való tájékozódás, lásd tanárok (50%), barátok (61,1%) általi ismeretszerzés. Igen érdekesnek találom viszont, hogy a modern információs technika mellett magas százalékot ért el a leghagyományosabb és legrégebbi tájékozódási forma, a plakátok, és fali hirdető. A televíziós informálódás a legutolsók közé került, ami nem véletlen. Arra a kérdésre, mely a komolyzene médiában való jelenlétére, megjelenésére vonatkozik, a válaszadók több mint a fele (53,6%) azt válaszolta, hogy csak minimális szinten jelenik meg. A hírveréssel kapcsolatban is igen negatív visszajelzés született, mely valójában reális eredmény. A megkérdezettek 71,8%-a nem tartja megfelelőnek a komolyzenei koncertek és a színházi előadások hírverését. Ez a tényező úgy gondolom összefüggésben áll azzal a problémával, hogy nem jut el az emberekhez nem hogy a komolyzene, hanem annak a híre sem hogy létezik. Nincs a köztudatban, nem hozzák eléggé nyilvánosságra, így nem is lehet igazán elvárni azt, hogy bővüljön és szélesedjen a fogyasztói réteg. Kizárólag azok szereznek tudomást az aktuális koncertekről, előadásokról, akik vagy benne mozognak, mint például maguk az előadók és azok családjai, illetve a művészetet tanuló hallgatók, és azoknak maximum a baráti köre, vagy akik olyan családban nőttek fel, ahol ez fontos volt, és odafigyeltek a művelődés és a kulturális javak e két színterére. A szélesebb körben való elterjesztés elmaradozása miatt, joggal mondhatják a művészekre, zenészekre, hogy egy zárt kis burookban élnek, és csak a saját világukban tudnak létezni.

5. Összefoglalás

Dolgozatomban a fiatalok kultúrafogyasztását vizsgáltam, ezen belül két kulturális ágazatot. A célcsoportom debreceni középiskolás fiatalokból állt, akik az Ady Endre Gimnáziumba, illetve a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolába jártak. Azért esett rájuk a választásom, mert érték -és normarendszerük kifejlődése még folyamatban van. Ezek kialakulását a vizsgálódásom alapját képező négy terület, a család, az iskola, a kortársak, illetve a média befolyásolja és formálja a leginkább.

Dolgozatom két fő részből állt; az első része tartalmazta az elméleti háttérét a kutatásomnak, a második része pedig annak alapját képező hipotéziseim részletes vizsgálatát.

Az elméleti egységben a kutatás során használt definíciókat és meghatározásokat tisztáztam, úgymint a kultúra fogalmát, annak területeit és ágazatait, az általam használt társadalmi csoportok értelmezési keretét, a kultúra és a társadalom rétegeinek viszonyrendszerét. A kulturális javak fogyasztásán belül a klasszikus és a modern kultúrafogyasztással foglalkoztam mélyebben, illetve a klasszikus kultúra két ágazatával, a komolyzenei koncertek és a színházi előadások látogatottságával. A fogalmak helyes használata érdekében számos kutató és tudós, mint például Antalóczy, Agárdi, Vitányi vagy a Kapitány szerzőpáros értelmezését és megfogalmazását vettem sorra.

Az empirikus egységben a célcsoportomat képező középiskolás fiatalok és a már említett négy meghatározó terület, a család, az iskola, a kortársak és a média összefüggéseit vizsgáltam a kultúrafogyasztás szempontjából. Ezen területek befolyásoló erejére koncentrálna négy hipotézist állítottam fel a fiatalok kultúrafogyasztási szokásaival kapcsolatosan.

Az első, a családdal való összefüggésére irányult. Ebben azt állítottam, hogy a család a legmeghatározóbb befolyásoló szintér az ifjúság kultúrafogyasztását illetően. Az állításom végül beigazolódott, hiszen az Adysoknál több mint háromszorosára nőtt a komolyzenei koncertek látogatottsága. Többek között az is kiderült, hogy a szülők által végzett munkatípusa is mérvadó a fogyasztási szokásoknál, hiszen a vezetőbeosztásban lévő, illetve tanári munkát végző szülők nagyobb arányban támogatták a művelődésszerzést, mint azok, akik fizikai munkát végeztek.

Második hipotézisem az iskola a klasszikus kultúra fogyasztással kapcsolatos pozitív vagy negatív irányú gondolkodásmód kialakulását vizsgálta. A kutatás során ez be is

bizonyosodott, mivel az Adysoknál, ahol közvetlenül nem a klasszikus kultúrával foglalkoztak, sokkal kisebb volt az érdeklődés a két vizsgált szegmens iránt, illetve elutasítóbban is viszonyultak hozzá.

Harmadik állításom a kortársakkal kapcsolatos összefüggésekre összpontosított. Az eredmények világosan kimutatták, hogy a klasszikus kulturális javak iránti érdeklődés csökken, így hipotézisem megállta a helyét. Korábbi és a saját kutatásom eredményei is arra engedtek következtetni, hogy a klasszikus kulturális javak iránt mutatkozó érdektelenség ebben a korosztályban lassan elvárt hozzáállás, úgy mond sikk.

A negyedik, egyben utolsó hipotézisem pedig a modern információs technika a kultúrafogyasztásra gyakorolt hatására irányult. Az eredmények és a tapasztalatok következtében, ki tudtam alakítani egy saját hármass csoportosítást a fogyasztók fogyasztói szokásaiból kiindulva. Ebből következik, hogy megállapításom helyénvaló volt.

Dolgozatom legfőbb eredménye, hogy egy olyan területet sikerült megvizsgálnom a társadalom egy speciális rétegén keresztül, amely igencsak háttérbe szorult napjainkra, és már csak egy szűk réteget ér el. További kutatásokat lehetne végezni a kapott eredmények mentén mélyebb befolyásoló tényezők után kutatva. Továbbá a felmerülő problémákra megoldást lehetne keresni és ezeket gyakorlatban is kipróbálni, de ez egy nagyobb lélegzetű vizsgálatot követel, melyre a dolgozat keretei nem elegendőek.

6. Bibliográfia

AGÁRDI Péter (2010): Kulturális trendek és műveltségfelfogások az évtizedfordulón. ([\(http://www.eszmelet.hu/index2.php?act=search&lang=HU&item=1404&auth=Ag%C3%A1rdi%20P%C3%A9ter:%20&info=Eszm%C3%A9let%20foly%C3%B3irat,%2088.%20sz%C3%A1m%20\(2010.%20t%C3%A9l\)](http://www.eszmelet.hu/index2.php?act=search&lang=HU&item=1404&auth=Ag%C3%A1rdi%20P%C3%A9ter:%20&info=Eszm%C3%A9let%20foly%C3%B3irat,%2088.%20sz%C3%A1m%20(2010.%20t%C3%A9l))) (letöltve: 2012. 11.11. 19:01)

ANGELUSZ Róbert – FÁBIÁN Zoltán – TARDOS Róbert (2004): Digitális egyenlőtlenségek és az info-kommunikációs eszközhasználat válfajai. In: KOLOSI Tamás – TÓTH István György – VUKOVICH György (szerk.): Társadalmi riport 2004, Budapest, TÁRKI, 309-331.p.

ANTALÓCZY Tímea, FÜSTÖS László, HANKISS Elemér (2009): Jelentés a magyar kultúra állapotáról – Átfogó körkép (http://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/tudomany_es_ismeretterjesztes/strategiai_kutatasok_2008_2009/pages/13_Magyar_kultura.pdf) (letöltve: 2012. 08. 01. 20:36.)

BAUER Béla – Déri András (2011): Hálózathoz kötődve – A fiatalok online hálói. In: BAUER Béla – SZABÓ Andrea (szerk.): Arctalan(?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 283-292.p.

BEKE Pál (2007): A közösségi művelődés kívánatos szervezete. In: Szín, 2007. június, 12/2-3, 84-92.p.

BELINSZKI Eszter (2000): A kritikai kultúrakutatás a médiaelemzés gyakorlatában. (http://www.mediakutato.hu/cikk/2000_01_osz/06_a_kritikai_kulturakutatas_a_mediaelemzes_gyakorlataban/04.html) (letöltve: 2012. 11.05. 0:21.)

CSÁNYI Vilmos (2005): Etológia és társadalom. Ulpus Ház.

CSEPELI György – PARZSÁK Gergő (2010): Kultúra, internet, autonómia. In: ANTALÓCZY Tímea - FÜSTÖS László - HANKISS Elemér(szerk.): Mire jó a kultúra? Jelentés a magyar kultúra állapotáról. No.2. Budapest, Magna Produkció, 122-151.

Dr. HILLER István (2006): A kulturális modernizáció irányai. In: Szín, 2007. június, 12/2-3, 13-24.p.

GAZSÓ Ferenc (2001): Mit tehet az iskola? In: Educatio, 2001/4, 637-647.p.

GYÖRI György (1973): „Megszívadni az agyat az alkotó gyönyörűségével” Szent-Györgyi Alberttel beszélget Györi György. In: Köznevelés, 1973. november 16. 3-5.p.

JELENYI Gábor – ROSTA Gergely – TÓTH Zoltán: Státuszcsoporthoz és életstílus.
(https://www.google.hu/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&sqi=2&ved=0CDEQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.marketinginfo.hu%2Ffile%2Fdownload.php%3Fsitename%3Dmediainfo%26id%3D162%26redirect%3D%2Ftanulmanyok%2Fessay.php%3Fid%3D1405&ei=EjHqUMfjE5HFtAaT5YGIAQ&usg=AFQjCNHPilyAJluRosS6rmt7UxN9bARfhQ&sig2=Q07mSizrhv9Bk_TEhowBHw&bvm=bv.1355534169,d.Yms) (letöltve: 2012. 08. 01. 21:06.)

KAPITÁNY Ágnes – KAPITÁNY Gábor (2009): A kultúra változása-változások kultúrája. In: ANTALÓCZY Tímea - FÜSTÖS László - HANKISS Elemér(szerk.): [Vész]jelzések a kultúráról. Jelentés a magyar kultúra állapotáról. No.1. Budapest, MTA PTI, 18-84.

KISZELY Márta – SZECSŐDY Kristóf (2010): A kulturális élet szerepe az (egyéni és szociális) készségek fejlődésében és ápolásában. In: ANTALÓCZY Tímea - FÜSTÖS László - HANKISS Elemér(szerk.): Mire jó a kultúra? Jelentés a magyar kultúra állapotáról. No.2. Budapest, Magna Produkció, 154-168.

KOLOS Tamás – RÓBERT Péter (2004): A magyar társadalom szerkezeti átalakulásának és mobilitásának fő folyamatai a rendszerváltás óta. In: KOLOS Tamás – TÓTH István György – VUKOVICH György (szerk.): Társadalmi riport 2004, Budapest, TÁRKI, 48-74.p.

KUTI Éva (2009): A kultúra iránti érdeklődés és a kultúrafogyasztás alakulása a Nemzeti Médiaanalízis adatai alapján In: ANTALÓCZY Tímea - FÜSTÖS László - HANKISS Elemér(szerk., 2009): [Vész]jelzések a kultúráról. Jelentés a magyar kultúra állapotáról. No.1. Budapest, MTA PTI, 152-199.

MÁRKUS György (1992): A kultúra: egy fogalom keletkezése és tartalma. In: Kultúra és modernitás. T-Twins, 9–41.

NÉMETH Nóra (2008): Az elit és a kultúra néhány összefüggése. (<http://www.shp.hu/hpc/userfiles/nemethnora/elitszociologia.pdf>)(letöltve:2013.01.06. 19:26.)

SÁGVÁRI Bence (2011): A net-generáció törésvonalai – Kultúrafogyasztás és életstílus-csoportok a magyar fiatalok körében. In: BAUER Béla – SZABÓ Andrea (szerk.): Arctalan(?) nemzedék. Ifjúság 2000-2010. Budapest, Nemzeti Család- és Szociálpolitikai Intézet, 263-281.p.

SAIN Mátyás (2007): A kultúra helyzete a terület- és vidékfejlesztésben. In: Szín, 2007. június, 12/2-3, 145-147.p.

VAJDA Zsuzsanna (1994): Nevelés, pszichológia, kultúra. Budapest, Dinasztia kiadó.

VERES Péter (1940): Mit ér az ember, ha magyar? Levelek egy parasztfiúhoz. Budapest, Magyar Élet Kiadó.

VITÁNYI Iván (2007): A kulturális magatartás hét fajtája. In: Szín, 2007. június, 12/2-3, 115-118.p.

VITÁNYI Iván (2007): Kitekintés és zárszó. In: Szín, 2007. június, 12/2-3, 126-128.p.

VITÁNYI Iván (2010): Bevezetés. In: ANTALÓCZY Tímea - FÜSTÖS László - HANKISS Elemér(szerk.): Mire jó a kultúra? Jelentés a magyar kultúra állapotáról. No.2. Budapest, Magna Produkció, 7-13.

7. Táblázatjegyzék

1. táblázat: Kulturális csoportok.....	13
2. táblázat: Nem és kor szerinti eloszlás.....	20
3. táblázat: Végzett munkák.....	22
4. táblázat: Legmagasabb végzettség.....	23
5. táblázat: Mennyire figyelnek oda a szülők a művelődésszerzésre (%).....	24
6. táblázat: Mennyire figyelnek oda szüleid, hogy te részesülj a kulturális javakból (%).....	26
7. táblázat: A komolyzenei koncertek és a színház kereslete családi szinten (%).....	27
8. táblázat: Kivel járnak szívesen a tanulók színházi előadásokra és komolyzenei koncertekre (%).....	28
9. táblázat: Elégedettség felmérés intézményenként (%).....	33
10. táblázat: Iskolaválasztás oka (%).....	37
11. táblázat: A tevékenységre fordított idő (%).....	40
12. táblázat: Szórakozás gyakorisága életkor tekintetében (%).....	42
13. táblázat: Szórakozási formák igénybevétele iskolánként és nemek szerint (%).....	43
14. táblázat: Debrecenben vagy más településen élők aránya (%).....	45
15. táblázat: Hétköznapi tartózkodás (%).....	45
16. táblázat: Egyéb szórakozási formák (%).....	47
17. táblázat: A kulturális fogyasztók csoportosítása a saját meghatározásom által.....	53
18. táblázat: Koncertekről, előadásokról való tájékozódási szokások (%).....	55

8. Ábrajegyzék

1. ábra: Végzett munka szerinti eloszlás az apáknál.....	24
2. ábra: Végzett munka szerinti eloszlás az anyáknál.....	24
3. ábra: Mennyire figyelnek oda a szülők a műveltségszerzésre a végzett munkájuk típusa szerint (%).....	31
4. ábra: Elégedettség felmérés intézményenként (%).....	37
5. ábra: Elégedettség felmérés intézményenként II (%).....	37
6. ábra: Szakkörök, fakultatív programok, amiket eddig életükben kipróbáltak.....	40
7. ábra: Komolyzenei koncert és a színház látogatása.....	48
8. ábra: Egyéb szórakozási formák (%).....	49

9. Melléklet

Kérdőív

Kedves Kitöltő!

Az alábbi kérdőívvel fel szeretném mérni, hogy mekkora és milyen helyet foglal el életedben a zene. A válaszadás önkéntes és név nélküli. Amelyik kérdéshez nem írtam más instrukciót, ott csak egyet jelölj meg, vagy a kipontozott helyre írd válaszod, ha nem szerepel a választási lehetőségek között olyan, amit szeretnél.

Együttműködésedet előre is köszönöm!

Demográfiai adatok

1. **Nemed:** Nő: ☐ Férfi: ☐
2. **Életkorod:**.....
3. **Bejelentett lakhelyed (város,stb.):**
4. **Település fajtája:**
☐Főváros ☐Város ☐Község ☐Falu
5. **Kikkel laksz a hétköznapi napokban ?**

☐ szülőkkel élsz	☐ barátokkal
☐ albérletben	☐ kollégiumban
☐ nagyszülőkkel élsz	☐ nevelőszülőkkel élsz
☐ egyedül	
6. **Családi állapot:**

☐ egyedülálló	☐ barát/barátnő	☐ egyéb:
--------------------------------------	--	---------------------------------------
7. **Van testvéred?**

☐ igen,van;db	☐ nincs
--	--------------------------------
8. **Hányadik gyermek vagy a családban?**
.....

9. Mennyi az aktív keresők száma a családban?

- ☐ mindkét szülő ☐ egyik szülő ☐ egyik sem

10. Mi az édesapád/nevelőapád iskolai végzettsége?

- ☐ 8 osztálynál kevesebb ☐ főiskola
☐ 8 osztály ☐ egyetem
☐ szakközépiskola/szaktanulmányképző ☐ doktori
☐ gimnázium

11. Mi az édesanyád/nevelőanyád iskolai végzettsége?

- ☐ 8 osztálynál kevesebb ☐ főiskola
☐ 8 osztály ☐ egyetem
☐ szakközépiskola/szaktanulmányképző ☐ doktori
☐ gimnázium

12. Mi a jelenlegi munkája a szüleidnek?

- ☐ apa/nevelőapa: ☐ anya/nevelőanya:

Szórakozási formák, szokások

13. Milyen gyakran jársz el szórakozni?

- ☐ naponta ☐ havonta 1-2-szer
☐ hetente 3-4-szer ☐ félévente, évente, nagyon ritkán
☐ hetente 1-2-szer ☐ egyáltalán nem
☐ 2 hetente

14. Milyen szórakozási formákat veszel igénybe? (többet is lehet jelölni)

- ☐ klubok ☐ színház
☐ bárak ☐ könnyűzenei koncertek
☐ kávézók ☐ komolyzenei koncertek
☐ diszkók ☐ egyéni sport
☐ pub ☐ csoportos sport
☐ mozi ☐ egyéb:

15. Havonta körülbelül mennyit költesz átlagosan szórakozásra?

- ☐ 1-2 ezer ☐ 3-5 ezer ☐ 5-10 ezer ☐ 10 ezer fölött

16. Hányszor jártál már színházba?

- ☐ soha ☐ 1-2-szer ☐ 3-nál többször ☐ gyakran járok

17. Általában kivel jársz színházba?

- ☐ egyedül ☐ barátokkal/ barátnőkkal
☐ iskolatársakkal ☐ szülőkkel/rokonokkal

18. Hányszor jártál komolyzenei koncerten?

- ☐ soha ☐ 1-2-szer ☐ 3-nál többször ☐ gyakran, rendszeresen járok

19. Általában kivel szoktál elmenni egy komolyzenei koncertre?

- ☐ egyedül ☐ barátokkal/barátnőkkal
☐ iskolatársakkal ☐ szülőkkel/rokonokkal

20. Szoktál színház vagy komolyzenei bérletet vásárolni?

- ☐ igen ☐ nem

21. Egyéb szabadidős tevékenység? (többet is lehet jelölni)

☐ újság olvasás	☐ sporttevékenység
☐ szépirodalmi mű olvasása	☐ táncolás
☐ szakirodalom/ tudományos mű olvasása	☐ TV nézés
☐ könnyűzene hallgatás	☐ rádió hallgatás
☐ komolyzene hallgatás	☐ internetezés
☐ kirándulás	☐ egyéb:

Iskolai élet

22. Miért választottad ezt az iskolát?

☐ saját döntés	☐ barátok, ismerősök ajánlották
☐ szüleim akarták így	☐ barátaim, rokonaim már jártak ide
☐ ide vettek fel	☐ olvastam róla
☐ anyagilag ezt engedhettük meg	☐ az internetem találtam rá
☐ tanáraim tanácsára	☐ egyéb:

23. Iskolaválasztásodban támogattak a szüleid?

- ☐ igen ☐ nem

24. Milyen szakkörökre, fakultatív programokra jársz akár az iskolán belül vagy csak szabadidődben? (többet is lehet jelölni)

☐ idegen nyelv	☐ képzőművészet
☐ informatika	☐ rajz, festészet
☐ matematika	☐ tánc (népi, társas, hipp-hop, stb.)
☐ biológia, kémia	☐ hittudomány
☐ dráma, színjátszás	☐ sport
☐ hangszer	☐ egyéb:
☐ éneklés	

25. Miért azokat a szakköröket, fakultatív tevékenységeket választottad?

- ☐ saját érdeklődés, hobbi
- ☐ szülők tanácsára, akaratára
- ☐ továbbtanulási célok miatt
- ☐ feltétel bizonyos tanulmányok vagy képzések elkezdéséhez
- ☐ az iskola szabályzata, követelménye miatt muszáj

26. Eddigi életed során milyen programokat, képzéseket próbáltál ki? (többet is jelölhetsz)

☐ idegen nyelv	☐ képzőművészet
☐ informatika	☐ rajz, festészet
☐ matematika	☐ tánc (népi, társas, hipp-hop, stb.)
☐ biológia, kémia	☐ hittudomány
☐ dráma, színjátszás	☐ sport
☐ hangszer	☐ egyéb:
☐ éneklés	

27. Ezeket az egyes programokat, tevékenységeket mennyi ideig űzted/űződ? (x-el jelöld)

Tevékenység	1-2 hét	1-2 hónap	Több mint fél év	1 év	Több mint 1 év	2 évnél több
idegen nyelv						
informatika						
matematika						
biológia, kémia						
dráma, színjátszás						
hangszer						
éneklés						
képzőművészet						
rajz, festészet						
tánc (népi, társas, hipp-hopp, stb.)						
hittudomány						
sport						
egyéb:						

28. Ha ezek közül valamelyiket abbahagytad már, vagy csak rövid ideig folytattad, mi volt annak az oka?

- ☐ szülők nem engedték tovább, nem támogattak benne
- ☐ anyagilag nem engedhettük meg a további finanszírozást
- ☐ nem volt kedvem folytatni
- ☐ nem volt időkeretem rá
- ☐ túl sok időt, energiát és rá/felkészülést kívánt tőlem

A következő kérdésekben a válaszat kérlek egy öt fokú skála alapján osztályozd,
ahol az

'1 :egyáltalán nem' az '5: maximálisan' jelent. Válaszaidat karikázd be!

Kérdések	Értékek				
29. Mennyire vagy megelégedve az iskolád oktatásával/ munkájával mint általános műveltséget adó intézménnyel? <i>(ált. műveltséget adó: programok szervezése; különórák, fakultatív programok biztosítása; kultúra közvetítése)</i>	1	2	3	4	5
30. Hogy vagy megelégedve az osztályfőnököd nevelési munkájával, tehát mennyire figyel oda a tananyagon túli/kívüli problémáidra, kérdéseidre?	1	2	3	4	5
31. Hogy vagy megelégedve a téged tanító tanárok nevelési munkájával, tehát mennyire figyelnek oda a tananyagon túli/kívüli problémáidra, kérdéseidre?	1	2	3	4	5
32. Hogy látod, az iskolád mennyire figyel arra oda, hogy az iskola keretein kívül hirdesse a kultúrát és népszerűsítse azt?	1	2	3	4	5
33. Mit gondolsz, milyen szinten folyik a téged érintő tárgyak oktatása?	1	2	3	4	5
34. Hogy vagy megelégedve az iskola vagy akár a tanáraid erkölcsi, etikai nevelésével? <i>(erkölcs, etika: a mindennapi élethez tartozó szabályok; illetlen tanítása, alkalmazása; társadalmi normák tanítása...)</i>	1	2	3	4	5
35. Hogy vagy megelégedve az iskola vagy akár a tanáraid esztétikai nevelésével? <i>(esztétika: művészetekhez, kultúrához kapcsolódó tudás; művészi érzék/látásmód kialakítása, ezek szeretete...)</i>	1	2	3	4	5
36. Te szerinted mennyire figyelnek oda az általános intelligencia fejlesztésére, növelésére? Kapsz e plusz tananyagon kívüli információkat?	1	2	3	4	5

37. Mennyire figyelnek oda a saját személyiséged nevelésére, kiteljesítésére?	1	2	3	4	5
--	---	---	---	---	---

Család, otthon, média

38. Szüleid, a saját családi környezeted mennyire figyelnek oda a művelődésre, műveltség szerzésére?

☐ nagyon	☐ elég ritkán
☐ átlagosan	☐ egyáltalán nem

39. Közös a családdal vagy egyes tagjaival szoktatok komolyzenei koncertekre járni?

- ☐ igen ☐ nem

40. Ha igen, akkor milyen gyakran?

☐ hetente	☐ félévente
☐ havonta 1-2-szer	☐ évente
☐ 1-2 havonta	☐ 1-2 évente

41. Ha nem, akkor miért nem?

☐ anyagilag nem engedhetjük meg	járunk
☐ nincs rá idő	☐ nincs rá igény, nem érdeklődik a
☐ inkább könnyűzenei koncertekre	család az ilyen koncertek iránt

42. Ha nem járnak ilyen koncertre, mivel tölti együtt a család az idejét?

☐ otthon marad mindenki és a saját	☐ kirándulás
dolgát végzi	☐ közös sporttevékenység
☐ beszélgetés, közös munkavégzés	☐ egyéb:.....

43. Szoktatok a családdal színházba járni?

- ☐ igen ☐ nem

44. Ha igen, milyen gyakran?

☐ hetente	☐ félévente
☐ havonta 1-2-szer	☐ évente
☐ 1-2 havonta	☐ 1-2 évente

45. Ha nem, miért nem?

☐ anyagilag nem engedhetjük meg	☐ nem szeretünk színházba járni
☐ nincs rá idő	☐ nincs rá igény, nem érdeklődik a család
☐ inkább más programot választunk	

46. A televízió mennyire befolyásolja a szórakozási szokásid?

☐ nagyon	☐ minimálisan
☐ közepesen	☐ egyáltalán nem

47. Az internet mennyire befolyásolja a szórakozási szokásid?

☐ nagyon	☐ minimálisan
☐ közepesen	☐ egyáltalán nem

48. Mit gondolsz, mennyire van jelen a médiában a komolyzene, akár koncert közvetítés, akár program ajánlás szintjén?

☐ nagyon	☐ minimálisan
☐ közepesen	☐ egyáltalán nem

49. Te honnan értesülsz/tájékozódasz az aktuális koncertekről, előadásokról? (többet is jelölhetsz)

☐ internet	☐ szülőidtől
☐ TV	☐ barátoktól, ismerősöktől
☐ rádió	☐ egyéb:
☐ fali hirdetőkről, plakátokról	
☐ tanáraidtól	

50. Szerinted megfelelő hírverést kapnak a komolyzenei koncertek, színházi előadások?

☐ igen	☐ nem

51. Mennyire figyelnek oda a szüleid arra, hogy részesülj az általános művelődés formáiban? (koncertek, színház, kiállítások, stb.)

☐ nagyon, fontos számukra	☐ nem igazán
☐ átlagosan	☐ egyáltalán nem

52. Mit jelent számodra a könnyűzene? Fejtsd ki egy-két mondatban, vagy írd le kulcsszavakkal! (pl. szórakozás, kikapcsolódás, bulizás, stb...)

.....

.....

.....

53. Mit jelent számodra a komolyzene? Fejtsd ki egy-két mondatban, vagy írd le kulcsszavakkal! (pl. önkifejezés, fontos és segít személyiséged alakulásában, megnyugtató, stb...)

.....

.....

.....